

Gildebrief

Ambacht van molenaar
is bijgeschreven in de Inventaris
Immaterieel Erfgoed Nederland

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

41e jaargang no. 2 juni 2022

Gildebrief

De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM) en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 2.500 stuks in de maanden maart, juni, september en december.

Alle leden van de vereniging hebben het recht in de Gildebrief artikelen te plaatsen, hun mening te uiten en kanttekeningen bij het beleid van de vereniging te plaatsen. Het hoofdbestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is niet verantwoordelijk voor deze uitingen en kan hierop niet worden aangesproken.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen berust bij de auteur.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor het geheel als blad.

Abonnement niet leden

Niet leden van het Gilde kunnen zich abonneren op de Gildebrief door donateur van het Gilde te worden voor het minimale bedrag van 15 Euro.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen die gelieerd zijn aan 'de molenwereld' bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Informatie is verkrijgbaar bij de boekhouder (zie hieronder).

Bestuur van Het GVM

Voorzitter/veiligheid

Erik Kopp

voorzitter@vrijwilligemolenaars.nl

Secretaris

Tom Kreuning

Molenkade 8, 1829 HZ Oudorp NH

secretaris@vrijwilligemolenaars.nl

Penningmeester

Geert Jonker

penningmeester@vrijwilligemolenaars.nl

Opleidingscoördinator

Kees Kammeraat

opleidingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Afdelingscoördinator

Annie Driessen

afdelingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

PR & Promotie

Peet Wessels

06 - 2120 7895

communicatie@vrijwilligemolenaars.nl

Ledenadministratie

Piet van Doorn

ledenadministratie@vrijwilligemolenaars.nl

Vertrouwenspersonen

Ada Meurs, 06 - 1676 6741

Willem van Breunen, 06 - 1121 4414

Verzekering

Jan Wierff

verzekering@vrijwilligemolenaars.nl

Boekhouding

Andrien Muijsers

boekhouding@vrijwilligemolenaars.nl

Examencoördinator

Wilma Dondergoor

examencoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole

André Canrinus

bliksemafleidercontrole@vrijwilligemolenaars.nl

Steunpunt molenbiotoop

Vereniging De Hollandsche Molen

Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam

020 - 623 8703, dhm@molens.nl

Rekeningnummers

IBAN NL40 TRIO 0198 54 28 95 (algemeen)

IBAN NL26 TRIO 0198 55 85 70 (Gildeverzendingen)

BIC TRIONL2U

BIC TRIONL2U

In deze Gildebrief:

juni 2022

Verslag van de ALV

4

Jubileumboek

10

Opleidingsraad 12 maart 2022

8

Bestuurswisseling van het Groninger afdelingsbestuur

9

Mijn ervaringen als mio

12

Overzicht geslaagden van de voorjaarsexamens 2022

13

Ervaringen van de examencommissie

14

Een grote kloof

16

In memoriam Gerrie Fijen

17

Arno Gaubitz is 40 jaar molenaar, een interview

18

Een klap van de molen

19

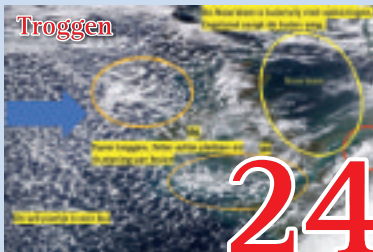
Over het oprichten van molens

20

Maart was pelmaand bij Molenstichting Winsum

22

Troggen

24

Veel molenroeden aan vervanging toe

26

Vrienden van de molen

28

Het vervangen van balkkoppen

30

Ode aan de molenaar, te weinig tijd

32

Maak je eigen molen-fietsroute

34

Word Molenaar

35

Redactie Gildebrief

Hoofredactie: Bas de Deugd

Namens bestuur: Tom Kreuning

Redactieadres: Dirk Karsstraat 47,
4143 AX Leerdam
Tel: 0345 - 630112
redactie@vrijwilligemolenaars.nl

Eindredactie: Mark Dwarswaard

Tekstredactie: Barend Zinkweg

Vormgeving

Studio De Bunschoter

Druk

Drukkerij de Bunschoter, www.debunschoter.nl

Kopij en mededelingen

De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst en beoordeelt deze op plaatsbaarheid in haar geheel, gedeeltelijk of in gewijzigde vorm, zulks in overleg met de auteur.

Kopij voor het **septembernummer** van 2022 moet in het bezit zijn van de redactie voor **1 augustus 2022**. Voor een latere aanlevering dient men te overleggen met de redactie. Teksten (al dan niet met foto's) kunnen worden aangeleverd per email.

Bij voorkeur in Word op emailadres redactie@vrijwilligemolenaars.nl.

Neem voor het meezenden van foto's even contact op met de redactie.

Wijziging persoonsgegevens

Voor het wijzigen van persoonsgegevens, bijvoorbeeld bij verhuizing, ga je naar "MijnGVM" op de website www.vrijwilligemolenaars.nl. Log in met je e-mailadres en wachtwoord, vervolgens ga je naar "Mijn Profiel", dan naar "Mijn Gegevens" en vul de nieuwe gegevens in.

Hier kan je ook aangeven of je de Gildebrief wel of niet als papieren versie wilt ontvangen.

Nummer 2

Beste molenaar,

Welkom bij alweer een nieuwe Gildebrief. Een historische Gildebrief. De eerste Gildebrief van ondertussen het Gilde van Molenaars.

Op de Algemene Ledenvergadering van 2 april is deze naamswijziging aangenomen en is er nu een Gilde 2.0.

Het is een aanpassing waarin onze vrijwillige inzet niet meer zichtbaar is in onze naam. Het is die vrijwillige inzet van velen die ervoor heeft gezorgd dat het Gilde na 50 jaar nog springlevend is. Die inzet is onbetaalbaar voor het ambacht en het behoud van de molens.

Een inzet die niet vanzelfsprekend maar wel de basis is voor alles wat we hebben bereikt.

Vertel aan je bezoekers dat jouw werkzaamheden als molenaar vrijwillig zijn en dat dit een belangrijke basis is voor het behoud van het ambacht en het behoud van de molens.

Veel leesplezier,
Bas de Deugd

KAM, juni 2022

Jubileum

We zijn met ons allen een heel jaar jarig. Wat word ik blij van alle activiteiten die sinds de opening van het Jaar van de Molenaar door talloze leden van ons Gilde zijn en nog worden georganiseerd. Alle leden kregen eind maart – begin april het jubileumboek in de brievenbus. Wat is dat een prachtige uitgave met ontzettend mooie foto's en veel leuke verhalen van molenaars. (Uit betrouwbare bron weet ik, dat er anderhalf jaar hard aan is gewerkt). Ook ontzettend bedankt voor de recordposting waaraan zoveel van jullie meededen. Of het nu een landelijke of regionale activiteit is, ze leveren veel mediabelangstelling op en bovenal veel onderlinge verbondenheid. Samen dingen organiseren is toch iets waar je energie van krijgt en dat zie je terug bij de mensen. In de maandelijks toegestuurde jubileum-nieuwsbrief kan je al die activiteiten nog eens nalezen. Ook op onze website (vrijwilligemolenaars.nl) staat hierover van alles te lezen. Ik hoop van ganser harte, dat we ook na 2022 dit gezamenlijke optrekken kunnen en willen voortzetten. Nu al dank ik iedereen binnen het Gilde die zich zo belangeloos voor het jubileumjaar inzet: echt super bedankt.

Algemene Ledenvergadering

Het was vroeg opstaan om zaterdag 2 april

voor 10.00 uur in Vaals in de Frankenhofmolen te zijn. Vanuit mijn woonplaats Leiden was het bijna drie uur rijden en dan wil je als voorzitter toch ook behoorlijk op tijd zijn om de laatste zaken nog te regelen. Dat betekende dus vroeg uit de veren.

Een tijd geleden besloten we 'de Algemene Ledenvergadering gaat het land in'. Ik kon toen niet voorzien, dat we dan direct in Vaals terecht zouden komen. Het was het allemaal waard: een prachtige watermolen, een schitterende omgeving (op dat moment lag er nog sneeuw), versgebakken Limburgse vlaai vooraf, uiteraard een heerlijke lunch en het kennismaken met leden die ik anders niet had ontmoet.

Het 'online streamen' van de vergadering is een grote wens. Helaas lukte dat deze keer niet, doordat de internetverbinding niet stabiel genoeg was. In de middag kon men wel de opname terugkijken en de vergadering staat op de website. Volgend jaar gaan we dat beter doen.

Ik merk op dat onze vereniging steeds probeert mee te groeien met de veranderingen in onze samenleving. Er was dan ook een pittige agenda met onder andere wijziging van statuten en het huishoudelijk reglement. Deze dag viel samen met de start van de Limburgse jubileummaand. Samen met aftredend afdelingsvoorzitter Michiel Baltussen heb ik het beeldmerk 'Het Jaar van de Molenaar' opnieuw onthult.

Als sluitstuk van de dag werden twee Gilde-

leden blij verrast: Hub van Erve en Jan Wieffer kregen het erelidmaatschap voor hun verdiensten voor het Gilde. Van harte gefeliciteerd.

Getuigschriften en afscheid Leo Endedijk

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van vereniging De Hollandsche Molen (DHM) op 23 april mocht ik samen met Nico Salm (voorzitter van DHM) de getuigschriften wind- en watermolenaar (ruim 80!) weer op de vertrouwde manier uitreiken. Dat is altijd een gezellige samenkomst van blijie, nieuwe molenaars met hun familie.

De middag was gereserveerd voor het afscheid van Leo Endedijk, jarenlang directeur van De Hollandsche Molen. De Nederlandse molenwereld heeft veel goeds te danken aan zijn voortdurende inzet voor het herstel en het behoud van molens. Met pensioen gaan betekent ook het begin van een andere levensfase. Vanaf deze plaats wens ik hem en zijn naasten daarbij veel genoegens. Leo dank!

Tenslotte

Ik mag graag de molenaars feliciteren die op 26 april een Koninklijke onderscheiding in ontvangst mochten nemen voor hun verdiensten voor het Gilde, de molens en ongetwijfeld ook allerlei andere activiteiten. Dat is iets om trots op te zijn.

Erik Kopp, Voorzitter

Verslag van de Algemene Ledenvergadering 2 april 2022 in de Frankenhofmolen in Vaals

De Algemene Ledenvergadering 2022, voorzitter Erik Kopp aan het woord

DOOR: TOM KREUNING, met foto's van PEET WESSELS

1 - Opening

Voorzitter Erik Kopp opent de vergadering in een werkelijk prachtige omgeving. Op uitnodiging van de afdeling Limburg gaat de Ledenvergadering 'het land in'. Er zijn 42 leden aanwezig en een aantal leden zit thuis achter de computer gespannen te wachten op een live-uitzending. Bij aanvang van de vergadering laat de internetverbinding het afweten. De vergadering wordt opgenomen en kan later teruggekeken worden via www.vrijwilligemolenaars.nl. Traditioneel wordt staand stilgestaan bij de leden die ons het afgelopen jaar ontvallen zijn.

2 - Notulen vorige vergadering 3 april 2021

Er waren van tevoren door 142 leden stemmen uitgebracht en die hadden geen opmerkingen over de ontwerp-notulen van april 2021. In de zaal zijn ook geen opmerkingen waarna de notulen zijn vastgesteld.

3 - Mededelingen van het bestuur

a - Bestuursveranderingen

Annemie Driessen is watermolenaar op de Gennep Watermolen en draait al bijna een jaar mee in het bestuur. Formeel wordt zij nu als afdelingscoördinator met applaus gekozen in het landelijk bestuur.

b - Vereniging

Het gaat goed: het ledenaantal is gegroeid met drie procent en in 2021 ontvingen 82 nieuwe molenaars het getuigenschrift molenaar van De Hollandsche Molen (DHM). Financieel is de vereniging gezond. Er zijn geen vacatures binnen het hoofdbestuur, maar er wordt wel een veiligheidscoördinator gezocht. Deze taak wordt nu door de voorzitter gedaan die van deze dubbelrol af wil. Er is contact met een mogelijke kandidaat.

c - Jubileum

Het Gilde bestaat dit jaar 50 jaar. De start was op 15 januari met H.K.H. Prinses Beatrix die het 'Jaar van de Molenaar' opende. Alle leden hebben het jubileumboek in de bus gekregen. Complimenten aan de re-

De Frankenhofmolen te Vaals

dactie en de fotografen. Het bestuur heeft besloten het boek 'gratis' aan alle leden te geven met de vraag voor een vrijwillige bijdrage.

d - Nieuw lidmaatschap

Een nieuwe vorm van lidmaatschap wordt lid-van-de-maalploeg. Er zijn ongeveer 850 molenaars-in-opleiding waarvan 400 die nooit meer examen gaan doen. Zij zijn wel belangrijk voor de molen en zijn onderdeel van het team. Meer status en erkenning is de overweging. Na zes jaar in opleiding kan je overstappen naar lid-van-de-maalploeg. Verzekeren is hetzelfde als lid-in-opleiding.

e - Internationaal

Samen met het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, het Gild Fryske Mounders en DHM is het Gilde internationaal gegaan na de erkenning door UNESCO. Er worden regelmatig online-conferenties en workshops georganiseerd. Er is een internationale stuurgroep die momenteel nog voor het merendeel Nederlands is. Uit de internationale contacten komt steeds weer het verzoek voor een vertaling van onze Handboeken naar het Engels. Dit kost ongeveer € 30.000. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) heeft een startbedrag van € 5.000 toegezegd. Er wordt gezocht naar meer fondsen.

4 - Opleidingen

Naar aanleiding van een gehouden rondvraag was de boodschap, dat er voor sommige mensen te veel en overbodige theorie in de opleiding zit. Er wordt een proef gestart voor alleen de korenmolen. Alle praktische vaardigheden blijven hetzelfde alleen de theorie is dan een stuk minder. Er wordt overleg gevoerd met DHM over een getuigschrift voor één type molen.

Er is een leeswijzer gemaakt voor het Handboek Windmolenaar. Het is een handvat voor de leerling-molenaar en de instructeur om de theorie

beter bij het examen aan te laten sluiten. De leeswijzer staat op de website. Er wordt ook gekeken naar mogelijkheden om de instructeurs meer ondersteuning te bieden.

5 - Veiligheid

Er is een protocol Valbeveiliging gemaakt en die staat op de website. Dit protocol legt het hoe en waarom uit over het opleiden van de opleider. Daarnaast bevat het richtlijnen voor keurmeesters.

Er waren een aantal ongevallen met ernstig persoonlijk letsel, ook een gebroken roede, een gebroken staart door het kruien bij een nog vaststaande gevlucht, een losgeraakte zwichtlijn met een gescheurd molenzeil als gevolg. Al deze zaken staan in de incidentenregistratie.

6 - Jaarverslag 2021

De coronamaatregelen gaven veel beperkingen, maar toch gingen de examens zoveel mogelijk door. Er wordt veel online vergaderd: bestuursvergaderingen, overleg met DHM en ook theorieavonden. De website heeft een behoorlijke opfrisbeurt gekregen en zaken zijn beter te vinden.

Online en in de zaal zijn er geen vragen en het jaarverslag is vastgesteld.

7 - Financieel verslag

De vereniging is financieel gezond. Er is € 6.000 meer binnengekomen en er is € 6.000 minder uitgegeven. De balans laat een overschot van € 27.000 zien. Het voorstel is om dit bedrag aan het jubileum te gaan besteden. De kascommissie bestaande uit Rob Oosterlee, Robert Habing en Michiel Baltussen hebben de boeken gecontroleerd en vragen om het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde beleid over

Jan Wieffer en Erik Kopp

Hub van Erve en Erik Kopp

2021. De vergadering gaat hiermee akkoord zowel online als in de zaal. Voor de begroting over 2022 zijn er geen veranderingen in contributie en premies. Er zijn geen grote veranderingen in het uitgavenpatroon. Er worden 120 nieuwe leerlingen verwacht, een groei in het ledental van 40, een gemiddeld schadeverloop bij de verzekeringen, een voortzetting van de Weercursus en het wekelijkse Weerbericht. Financiële activiteiten worden gesplitst in 'normale Gilde-activiteiten' en 'Jubileum-activiteiten'. De cijfers zijn in lijn met de voorgaande jaren. De vergadering gaat in de zaal en online akkoord met de begroting.

De kascommissie 2022 bestaat uit Robert Habing, Michiel Baltussen en Caroline Pikkemaat. De ledenadministratie is door Piet van Doorn overgenomen van Willem Boender en de boekhouding is vorig jaar door Andrien Muijsers overgenomen van Jan Wieffer. Het financiële overzicht staat op de website. Jan Wieffer benadrukt, dat de mensen die niet betaald hebben ook niet verzekerd zijn. Niet voor niets worden de contributie en de premies voor de verzekeringen in het voorgaande jaar geheven. Verzekeringspremies moeten vooraf worden betaald! Er wordt een oproep gedaan aan de leden die nog geen gebruik maken van de automatische incasso om dit zo spoedig mogelijk te doen.

8 – Aanpassen Statuten en Huishoudelijk Reglement

Door de inwerkingtreding van de nieuwe Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR) moet er het een en ander aangepast worden. De wet regelt bijvoorbeeld 'meervoudig stemrecht'. Het Gilde kent dit niet en dat wordt in de Statuten vastgelegd.

Mocht het gehele landelijke bestuur (om wat voor reden dan ook) er niet zijn, dan moet het besturen van de vereniging doorgang vinden. Er moet daarvoor een Continuïteitscommissie ingesteld zijn. In de Opleidingsraad is dit besproken en drie leden van de Opleidingsraad gaan deze Continuïteitscommissie vormen. Dit zijn leden op naam en heb-

ben bij afwezigheid van het landelijk bestuur dezelfde bevoegdheden. In de wet wordt ook 'tegenstrijdig belang' geregeld, maar dat is voor onze vereniging wat minder van belang. Toch wordt ook dit geregeld in de Statuten.

Aan het eind van het jaar gaat de naam van het Gilde veranderd worden in Gilde van Molenaars. Het woord 'vrijwillige' valt eruit en de afkorting GVM blijft hetzelfde. Ook dit wordt in de Statuten geregeld en ook op nog heel veel andere plaatsen. Bas de Deugd heeft moeite met de naamswijziging. Het bestuur gaat er toch mee door.

De nieuwe lidsoort 'lid van de maaiplough' en ook alle 'elektronica' (zoals elektronisch stemmen, berichten opslaan en een bijeenroeping bijvoorbeeld via e-mail) moet in de Statuten worden geregeld. Een e-mail wordt hetzelfde gezien als een schriftelijke berichtgeving. Leden moeten altijd hun juiste e-mailadres opgeven anders missen ze informatie. Het Huishoudelijk Reglement is genderneutraal gemaakt. Het examen-schema is aangepast van twee naar vier keer per jaar. Een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) voor instructeurs, stagemolenaars en bestuursleden wordt ingevoerd en het nieuwe integriteitsbeleid wordt op de website geplaatst.

Vanuit de zaal is er commentaar op de VOG. Wordt er niet met een kanon op een mug geschoten? Helaas niet: wat dit betreft is de vereniging een afspiegeling van de maatschappij.

Er is een opmerking binnengekomen om te pleiten voor een 'onafhankelijke klachtencommissie'. Dit onderwerp wordt door het bestuur opgepakt. Online gaat 97,1 % en de zaal gaat in meerderheid akkoord met de ontwerp-Statuten en de wijzigingen in het Huishoudelijk Reglement.

9 – Jubileum

Peet Wessels, voorzitter van de jubileumcommissie, verhaalt in een notendop over de festiviteiten die er al zijn geweest en die nog gaan ko-

De nieuwe ereleden Hub van Erve en Jan Wieffer

men. Iedere afdeling heeft een maand waarin ze zich kunnen presenteren. April is voor de afdeling Limburg en vandaar dat de ALV nu in Limburg is. In december wordt een spetterend eindfeest georganiseerd in het Openluchtmuseum in Arnhem. Alle jubileumactiviteiten staan op de website.

10 - Rondvraag

Nicole Bakker, directeur van vereniging De Hollandsche Molen, vraagt aandacht voor de Roe-Risico-inventarisatie en Evaluatie en het rapport van het roedenonderzoek. Deze zijn te vinden op www.molens.nl. Ook vraagt ze aandacht voor Nationale Molendag die dit jaar weer 'normaal' kan plaatsvinden.

Jo Meessen vraagt zich af of de organisatie van het Gilde, die al heel oud is nog wel functioneert. Het afdelingsbestuur wordt niet gekozen door de leden maar aangesteld door het landelijk bestuur. Dat is niet democratisch. De afdeling is geen rechtspersoon, het landelijk bestuur wel. Sommige subsidies zouden op de rekening van het landelijk bestuur terecht komen terwijl die bedoeld zijn voor een afdeling. De voorzitter geeft een toelichting. Onze vereniging is heel simpel ingericht. Er is een landelijk bestuur met daaronder de afdelingsbesturen die de provincies vertegenwoordigen. De afdelingsbesturen zijn grotendeels zelfstandig en krijgen een budget en leggen daar zelf verantwoording over af. Daarnaast zijn er commissies die voor speciale gelegenheden kunnen worden gevormd zoals de jubileumcommissie. De voorzitter ziet niet echt het probleem van de heer Meessen, maar hij zal zijn zorgen voorleggen aan de Opleidingsraad. Penningmeester Geert Jonker heeft in de afgelopen vier jaar geen subsidie ontvangen die voor een afdeling bedoeld is. De afdelingen vragen zelf vaak subsidies aan en die gaan dan ook rechtstreeks naar de afdelingen die allemaal een eigen bankrekening hebben. De afdelingen kunnen gebruik maken van het verenigingsnummer bij de Kamer van Koophandel. Hub van Erve deelt mee, dat hij jubileumpakketten heeft samengesteld van spullen uit de webshop. Hij wil de spullen kwijt, zodat zijn auto weer ruim in de garage kan. Een opvolger voor de webshop wordt nog steeds gezocht.

Geert van Winkel doet de voorstel om eens naar het praatprogramma van Jinek te gaan om zo via de televisie aandacht te vragen voor het ambacht van molenaar.

11 - Ereleden

Er zijn twee kandidaat-ereleden: Jan Wieffer en Hub van Erve worden naar voren geroepen.

Jan Wieffer wordt het erelidmaatschap toegekend wegens grote verdiensten als instructeur en examiner voor wind- en watermolenaar en zijn medewerking aan het nieuwe Handboek Watermolenaar. Jan is boekhouder geweest van het Gilde en verzorgt het verzekeringssecretariaat. Het erelidmaatschap bestaat uit een zilveren speld dat een molenrijn voorstelt (gemaakt door Mireille Ponsioen, een mio uit Alkmaar) en een getuigschrift op geschept papier uit papiermolen De Schoolmeester.

Hub van Erve wordt het erelidmaatschap toegekend voor zijn grote verdiensten voor het Gilde, maar die zich ook uitstrekken tot ver buiten het Gilde. Hij is een kundig molenaar en instructeur. Hij was kernlid en later voorzitter van de Examencommissie van DHM. Hij bestierde jarenlang de verzendingen van de Handboeken en de webshop. De zilveren rijen wordt ook bij Hub opgespeld en ook hij krijgt een getuigschrift. Beide heren zijn sprakeloos. Er is nog een voordeel, want ereleden zijn vrijgesteld van contributie.

De voorzitter sluit de vergadering onder dankzegging aan de afdeling Limburg en het team van de Frankenhofmolen voor de gastvrijheid. De hele vergadering is terug te zien op het YouTube-kanaal van het Gilde.

Koning Molenzellen

- *Nieuwe zeilen*
- *Reparaties*
- *Touwwerk*
- *Smeermiddelen*
- *En meer...*

Fa. Koning v.o.f.
058-2135830 / 06-15107316
info@koning-molenzellen.nl

www.koning-molenzellen.nl

Opleidingsraad -12 maart 2022

DOOR: GEERT JONKER

Dit verslag is door de redactie ingekort, het volledige verslag staat op de website.

Aanwezig: Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant, Limburg, examencoördinator, voorzitter examencommissie examenplanner en het voltallige bestuur.

1 - Opening

De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen welkom.

2 - Verslag vorige vergadering

Het verslag van de vorige vergadering van 2 oktober 2021 wordt goedgekeurd.

In de praktijk loopt de aanmeldingsprocedure nog niet (kiezen tussen óf meteen in opleiding óf eerst meelopen). Ook de website is hier nog niet op aangepast.

3 - Mededelingen van het bestuur

Voor de workshops bij de internationale conferenties hebben zich gelukkig een tiental leden aangemeld als begeleider.

Er is begonnen met het werven van fondsen voor het vertalen van de Handboeken. Alle fouten uit de huidige Handboeken zijn verwerkt en dat wordt nog een keer doorgelopen.

Jong Ambacht is een aantal jonge molenaars die graag een eigen plek binnen het Gilde wil hebben en ze krijgen een eigen pagina op onze website.

Het rapport Roeden onder controle is gemaakt na het (grote) aantal roedebreuken: het staat op onze website. De volledige lijst met aanbevelingen wordt opgenomen in de Handboeken. De voornaamste voor molenaars zijn:

- zet na elke draaidag een ander end onder en iets komend
- zet het gevlucht weg met een niet te strakke ketting
- let op scheur- en roestvorming bij hekgaten.

4 - Opleidingszaken

Er wordt gewerkt aan het maken van een leeswijzer als een (extra) instrument voor de opleiding. Kees wil graag op de hoogte gehouden worden van de instructeursvergaderingen, zodat hij kan overleggen wat nodig is voor hen.

Kees Kammeraat heeft een overzicht gemaakt hoe de totale lesstof te splitsten is in een basisdeel en een verdiepingsdeel. Bij variant A blijft alles bij het oude, bij variant B wordt de opleiding verkort zonder verdieping en bij variant C wordt de opleiding opgesplitst in een basisdeel en een verdiepingsdeel. Kees is gevraagd de mogelijkheid voor de korenmolenaar verder uit te werken. In goede harmonie moet uiteindelijk een beslissing genomen worden door De Hollandsche Molen, de Examencommissie en het Gilde.

In de statuten staat dat een examenkandidaat een molen onbelast moet kunnen laten draaien. In de Examen-eisen voor watermolenaars staat dat de watermolenaar belast moet kunnen draaien. Deze ongelijkheid wordt in de Statuten aangepast. Een eis voor de Examencommissie voor watermolenaars is, dat er tijdens een examen tenminste één gediplomeerde watermolenaar aanwezig is.

In Overijssel is een cursus valbeveiliging vereist om deel te kunnen nemen aan het examen watermolenaar. De voorzitter benadrukt dat af-

delingen geen eigen exameneisen mogen invoeren.

Nico van den Broek stelt dat door het invoeren van 4 examenperiodes per jaar de snelheid van handelen heel belangrijk wordt. Hierbij heeft een digitale versie van het Examen Aanmeld Formulier de voorkeur.

Het besluit is dit verder uit te werken en door te voeren.

Alhoewel een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) geen garantie is voor 'goed gedrag', geeft het toch voor mio's en ouders van minderjarigen vertrouwen dat het Gilde dit serieus neemt. Bestuursleden en de instructeurs worden verplicht (kosteloos) een VOG aan te vragen en op te sturen.

5 - Verenigingszaken

Op verzoek van de afdeling Limburg is de Algemene Ledenvergadering in Vaals.

Er wordt een oproep gedaan voor een nieuwe webshopmanager en anders wordt de webshop uitbesteed.

Hub van Erve is als vertrouwenspersoon opgevolgd door Willem van Breenen.

Mark Dwarswaard heeft te kennen gegeven te willen stoppen als eind-redacteur van De Gildebrief.

Er is een voorstel voor leden die na minimaal 6 jaar opleiding geen examen zullen doen. Zij kunnen door één van de geslaagde molenaars op de eigen molen voorgedragen worden om lid-van-de-maalploeg te worden, eventueel met een getuigschrift.

Er is geen goede procedure als iemand een klacht wil indienen tegen (een lid van) het landelijk bestuur. Dit kan eventueel via een nieuw te benoemen klachtencommissie.

6 - Jubileum

Als iemand iets heeft voor de Nieuwsbrief dan graag bij Peet Wessels melden.

7 - De 5 minuten van ...

In Groningen staan veel molens met zelfzwichting en minder molens met zeilen. In de exameneisen staat, dat een leerling-molenaar moet kunnen omgaan met zeilvoering en dan moet er dus voldoende met zeilvoering geoefend zijn. Na een discussie wordt het besloten tot minimaal 90 uren op een molen met zeilvoering, minimaal 150 uren totaal en minimaal 30 uur op een andere molen.

Utrecht heeft nu veel molens die gedwongen stilstaan. Zij hopen dat na 1 april en na het rapport 'Roeden onder controle' weer alle of tenminste een aantal molens mogen gaan draaien.

8 - Veiligheid

Nu worden de sets valbeveiliging elk jaar gekeurd, er is geen wettelijk vastgelegde termijn. Het is eigenlijk een (morele) verplichting voor moleneigenaren om hiervoor te zorgen en dus zelf moeten zorgen voor een setje op hun molen(s).

9 - Incidenten/Ongevallen

Er zijn in de afgelopen periode een aantal ernstige en minder ernstige incidenten en ongevallen gebeurd.

10 - Rondvraag

Er zijn geen vragen.

Volgende vergadering op 15 oktober (waarschijnlijk weer in De Meern, Utrecht).

Bestuurswisseling van het Groninger afdelingsbestuur

DOOR: JOHAN VAN DIJK

Op maandag 11 april hield de afdeling Groningen haar voorjaarsbijeenkomst in het Trefpunt in Thesinge. Dat was op een steenworp afstand van korenmolen Germania die voor aanvang te bezichtigen was. In de vergadering namen Willem Huizenga en Ida Wierenga-Spijk na jarenlange trouwe dienst afscheid van het bestuur.

Willem had niet minder dan achtentwintig jaar zitting in het bestuur, de laatste twaalf jaar als voorzitter. Hij was een trouw bezoeker van de opleidingsraad en heeft zich hard gemaakt voor het behoud van het ambacht van pelmolenaar, zowel in cursusvorm als op zijn 'eigen' koren- en pelmolen Eva in Usquert. Vele noordelijke molenaars kwamen Willem als examinerator tegen bij toelatingsexamens. Helemaal uit beeld verdwijnen doet Willem zeker niet: hij blijft zich inzetten voor het hernieuwen van de pelcursus en hij is nog regiocoördinator voor de Groninger Molendagen. Zoals al bijna veertig jaar zal hij ook ze-

ker de Eva iedere zaterdagmiddag in bedrijf blijven stellen. Bovendien is hij op zondagen in de zomer geregeld als molenaar actief op koren- en pelmolen Hollands Welvaart in Mensingeweer.

Ida nam na twaalf jaar afscheid van het bestuur. Ida is als de molenaar van poldermolen De Goliath in de Eemshaven een bekende, markante en ervaren figuur in de molenwereld. Tijdens haar lidmaatschap van het afdelingsbestuur volgde Ida ook de opleiding tot watermolenaar en werd daarmee een echte 'all-rounder'. Als molenaar op de meest noor-

Ida Wierenga-Spijk met Johan van Dijk

delijke molen van het Nederlandse vasteland is Ida op het gebied van het weer voor menig leerling een ervaren leermeester geweest. Hoe kan dat ook anders als je molenaar bent op een molen die zo dicht bij de monding van de Eems is gelegen: een plek waar het behoorlijk kan spoken! Ida maakte lange tijd deel uit van de examencommissie van De Hollandsche Molen en is nog steeds examinerator voor de toelatingsexamens van Overijsselse watermolenaars.

Beide 'veteranen' kregen een grote bos tulpen uitgereikt en er was een videoboodschap van Gildevoorzitter Erik Kopp en Gildesecretaris Tom Kreuning om beiden te bedanken voor hun jarenlange inzet. In dezelfde bijeenkomst werd Johan van Dijk voorgesteld als nieuw bestuurslid en nam hij de voorzittershamer over van Willem. De bestuurlijke en molenaarservaring van Willem en Ida zal zeker gemist worden. We hopen dat ze nog vele jaren op de achtergrond met ons mee mogen denken en dat hun molens op het Groninger Hogeland fier mogen blijven malen onder hun bezielende leiding.

De nieuwe en de aftredende voorzitter: Johan van Dijk met Willem Huizenga

Presentatie van het jubileumboek

De presentatie door Tom Kreuning

Het jubileumboek

DOOR: TOM KREUNING
FOTO'S: LAURA RUINEMANS,
LEVENSECHTFOTOGRAFIE

Op donderdag 31 maart presenteerde de jubileumboekcommissie in krijtmolen D'Admiraal in Amsterdam het lang verwachte jubileumboek *Molens moeten draaien Vijftig jaar Gilde van Vrijwillige Molenaars*. Iedereen werd welkom geheten door vice-voorzitter Tom Kreuning, omdat voorzitter Erik Kopp helaas verhinderd was. Een aantal oprichters, ereleden, leden, sponsors, mensen van de uitgeverij, fotografen en bijna alle andere medewerkers aan het boek waren aanwezig. Het was voor het eerst in een paar jaar, dat er weer een bijeenkomst was waar meerdere mensen aanwezig mochten zijn. Voor veel mensen was het een grote reünie.

Met wie maak je een boek

Tom Kreuning, voorzitter van de redactie, vertelde hoe het boek tot stand gekomen is: "Ruim twee jaar geleden zijn we aan deze reis begonnen. Ik liep al een tijdje rond met het idee. Tien jaar geleden bestond het plan ook bij het 40-jarig bestaan, maar dat werd toen een extra jubileummagazine. Nu bij het 50-jarig bestaan wilden we een echt jubileumboek. Ik heb eerst een redactie samengesteld

bestaande uit zes leden van verschillende leeftijden die allemaal bij mij in de buurt wonen. Eric Zwijnenberg is een van de oprichters, erelid, eerste geslaagde en nog veel meer. Dick Jan Braaij is secretaris en voorzitter geweest, ook erelid. Klaas Zaal jr. is zoon van een van de oprichters ook Klaas Zaal geheten die helaas overleden is. Rick Bakker is een jonge molenaar in de Zaan. Pedro Germes is een aantal jaren geleden de jongste molenaar geweest, bestuurslid van de afdeling Noord-Holland en voorzitter van 'Jong Ambacht' een groep jonge molenaars die meer jongeren willen aantrekken voor de vereniging. Ikzelf ben 33 jaar bij de club en sinds 2013 lid van het landelijk bestuur."

Hoe geef je een boek uit

Er werden verschillende uitgeverijen benaderd. De een zei: "Stuur het maar op, dan kijken we wel". Anderen hebben nooit gereageerd. En toen werden we gebeld door Toine Maas van uitgeverij Matrijs, een enthousiaste uitgever met een helder verhaal. Toine Maas had het beste plan waarbij ook hulp bij het vinden van fondsen in het pakket zat. Er moest een bedrag gevonden worden van bijna € 20.000. Hiervoor werden zeven fondsen aangeschreven. Na een drietal afwijzingen zakte de moed ons een beetje in de schoenen, maar de uitgeverij bleef in ons project gelo-

ven. En toen kwam vereniging De Hollandsche Molen als eerste over de brug met zo'n beetje de helft van het bedrag via het Stokhuijzen Publicatie Fonds. Daarna volgden er gelukkig meer, zodat we vrij snel het streefbedrag bereikt hadden. Later bleek dat we zoveel materiaal hadden, dat het boek iets dikker werd. Het extra geld was eveneens snel gevonden. Nogmaals dank aan alle sponsors voor jullie steun aan dit project.

Hoe vul je een boek

We hebben eerst het archief van het Gilde doorgespit. Er waren meer dan veertig dozen van de afgelopen 50 jaar. Na een enorme zoektocht bleek er heel veel dubbel, waren er heel veel bankafschriften en floppy discs met daarop 'succes', maar er bleken ook documenten te ontbreken. Na enig speurwerk bleek, dat er nog een metalen hangmappenkast bij een oud-secretaris stond.

De enige foto's in het archief waren van de uitreikingen van de getuigschriften bij de jaarvergadering van De Hollandsche Molen. Dat betekende dat we nog heel veel foto's moesten achterhalen en ook moesten bijmaken. In De Gildebrief deden we een oproep en daar kwam vrij snel een reactie op van Bianca van den Heuvel, nog maar net in opleiding tot molenaar, samen met haar fotografie-vriendin Laura Ruinemans. Reizend door een groot

deel van Nederland hebben ze bijna 200 foto's van molenaars gemaakt. Zij hebben het boek gered.

Johan Witteman is naast molenaar en timmerman ook een dag in de week fotograaf. Hij maakte een aantal prachtige portretten van molenaars en ook van de oprichters. We deden ook een oproep bij de Fotobond en nadat de secretaris ons weinig kans gaf, meldde zich Richard Janssen. Hij heeft een aantal molenaars zeer treffend vastgelegd. Zijn website dwarskijken.nl laat erg fraaie series zien. Daarnaast hebben we veel foto's aangeleverd gekregen. We hebben als redactie erg veel geluk gehad met deze fotografen.

Niet alle foto's konden geplaatst worden: die zijn in het archief opgeslagen. Dan kan een redactie er hun voordeel mee doen bij het maken van het 100-jarig-jubileumboek.

Eerste exemplaar

Voor het voorwoord hebben Klaas en ik telefonisch gesproken met André van Duin, waarna hij zijn handtekening heeft gezet onder de door ons aangeleverde tekst. Hij kon er vandaag helaas niet bij zijn om het eerste exemplaar in ontvangst te nemen. Het eerste

Toine Maas van uitgeverij Matrijs aan het woord

exemplaar is nu in besloten kring uitgereikt aan iemand die misschien wel het meeste aan het boek gedaan heeft: mijn vrouw Joan Harmsen. Zij was de drijvende kracht en ook zij kon er vandaag niet bij zijn. Dat betekent dat iedereen hier aanwezig het tweede exemplaar krijgt – al dan niet gesigneerd. Namens het bestuur sprak Kees Kammeraat zijn grote waardering uit voor de prestatie die de jubileumboekcommissie heeft neergezet.

Toine Maas van uitgeverij Matrijs roemde de samenwerking tussen het Gilde en de uitgeverij. Peet Wessels is voorzitter van de jubileumcommissie en zij had het canvas meegenomen van het Jaar van de molenaar. Toine Maas en Tom Kreuning hebben hun handtekening er opgezet. Ondertussen is het boek naar alle leden en donateurs opgestuurd. De middag werd afgesloten met een hapje en een drankje.

10 december 2022

Molenaarsdag

aanmelden:
molenaarsdag22@gmail.com

Openluchtmuseum in Arnhem

Mijn ervaringen als mio

DOOR: ADRIAAN HONIG

Een molenaar-in-opleiding (mio) krijgt in de opleiding te maken met meerdere instructeurs op verschillende molens. In De Gildebrief van december 2021 beschreef de Examencommissie enkele van hun ervaringen, zoals geklungel met het leggen van een knoop. Ik herkende meteen een uitspraak als “Van X moet ik het zo doen, terwijl ik eigenlijk gewend bent een andere knoop te gebruiken”.

Tijdmachine

Sinds twee jaar ben ik immaterieel erfgoed als gediplomeerd molenaar. Dat geeft een gevoel van ertoe doen en gewaardeerd worden, maar ook van uniek vakmanschap. Een vakman is nu precies wat een gediplomeerde molenaar is na een gedegen opleiding en het succesvol afronden van het landelijk examen. Dat is heel wat anders dan een medisch specialist, mijn vorige identiteit. Of zijn er toch overeenkomsten tussen mijn oude en nieuwe ik? Ik was weer 'op-leiding', nu als een mio zoals ik na mijn studie geneeskunde een 'AIOS' was (arts-assistent-in-opleiding-tot-specialist). Voor mij was het mio-schap op mijn pensioengerechtigde leeftijd een feest van herkenning: weer in de rol van jongste bediende. Het was alsof ik in een tijdmachine zat, een back-to-the-future ervaring. Alle houtjes, raderen, rondsels en balken kunnen benoemen leek erg veel op mijn 'botjesexamen' in mijn eerste studiejaar geneeskunde: botten, spieren en zenuwen leren herkennen en weten waar ze voor dienen.

Blijven leren

Molenaar-instructeurs bleken erg veel te lijken op medisch specialisten: allemaal baasjes. Fijntjes werd ik mij als mio bewust van mijn eigen gedrag en mijn tekorten als medisch opleider.

Tijdens de molenaarsopleiding heb ik vaak momenten gehad waarbij ik dacht: “Oh ja, zo gaf ik ook instructie en dat hielp de opleiding toen ook niet echt”.

Om een voorbeeld te noemen: de neiging van sommige instructeurs om het zelf maar over te nemen als het naar hun mening niet goed of te langzaam ging bij het voorleggen van zeilen of het leggen van knopen. Of het nadrukkelijk melden wat niet goed gaat en niet wat wél

goed gaat. Ik kreeg zo nu en dan het schaamrood van herkenning op mijn kaken. Want die neiging had ik bij het AIOS-en ook wel eens. Al die opleidingservaringen maken mij als molenaar hopelijk een lerende instructeur.

Het Twentse spreekwoord gebruikt in het eerste verslag met ervaringen van de Examencommissie is ook voor mij van toepassing: Als je alles twee keer mocht doen, ging er niet veel meer verkeerd.

Overzicht geslaagden van de voorjaarsexamens 2022

DOOR: WILMA DONDERGOOR, examencoördinator

Watermolenaars

Vrijdag 25 maart 2022

De Witte Watermolen, Arnhem

Simon Mulder

Windmolenaars

Dinsdag 15 maart 2022

De Hoop, Wervershoof

Ab Alberts

Robin Oudhuis

Bert de Jong

Woensdag 16 maart 2022

Hogeveensemolen, Noordwijkerhout

Wilko van Dijk

Ronald van der Heijde

Robert Flink

Ryan van Nood

Vrijdag 18 maart 2022

Kyck Over Den Dyck, Dordrecht

Jos Berg

Mark Stapel

Gijs Heij

Dinsdag 22 maart 2022

Buitenwegse Molen, Oud-Zuilen

Hanno van Harten

Hans Putker

Ton Buijs

Woensdag 23 maart 2022

Keetmolen, Ede

Geert-Jan Schoonis

Jacques Duijn

Vrijdag 25 maart 2022

De Kroon, Arnhem

Ronald Wieggers

Hans Wentink

Wim Freriks

Dinsdag 29 maart 2022

Windlust, Noordwolde

Jeroen Elfrink

Wim Staal

Teunis Bleijenberg

Anko Zwerver

Vrijdag 15 april 2022

De Salamander, Leidschendam

Richard Hansen

Robbert Weeda

Annemarie Schuller

Stijn Anneveld

Den Evert, Someren

Richard Verbogt

Ben van Roosmalen

Hans Keijzers

John Beckers

Pelmolen Ter Horst, Rijssen

John Vane

Wim Nijland

Ron van der Cammen

De Onrust, Oude Pekela

Paul Casteleijn

Manny Wiersma

Douwe van der Zee

Nicolas Nijhof

Aantal geslaagde watermolenaars: 1

Aantal geslaagde windmolenaars: 37

Slagingspercentage: 100 procent

Ervaringen van de Examencommissie (deel 2)

DOOR: KEES KAMMERAAT, namens de Examencommissie

In de Gildebrief van december 2021 hebben we een aantal zaken besproken uit de examenpraktijk. Die willen we graag ter kennis brengen van molenaars-in-opleiding én van de instructeurs. In de hoop dat zij daar ook met elkaar over spreken.

Er zit een bedoeling achter veel vragen die we stellen bij een examen: laat de kandidaat zien of horen, dat hij of zij begrijpt wát er gebeurt en waaróm hij of zij iets doet. Daarover moeten we praten want kennis zonder begrip kan tot gevaarlijk handelen leiden.

Deze keer bespreken we opnieuw enkele onderwerpen.

Problemen met de vang

De meest voorkomende problemen met de vang zijn bij de meeste kandidaten wel bekend, zoals een te laag hangende vangbalk of het aanlopen van het buikstuk. De oorzaken daarvan weet men ook wel te noemen: slijtage van de vangstukken zorgt er op den duur voor, dat de vangbalk te laag komt te hangen. De oorzaak van het aanlopen van het buikstuk is meestal een verzakte bovenas. Het verzakken

van de bovenas kan verschillende oorzaken hebben. Die oorzaken zelf zijn vaak niet goed zichtbaar. Als bijvoorbeeld de windpeluw iets inzakt, dan zie je dat niet zomaar. Maar de gevolgen zijn meestal wel waarneembaar.

Naar onze ervaring mag wel wat meer aandacht krijgen, dat je goed kan benoemen wáár en hoé je kunt vaststellen dat een bovenas niet goed in zijn lagers ligt.

Verstecken van de vangbalk

Sommige instructeurs beoefenen het verstecken van de vangbalk niet op hun molen. Daar zullen ze hun redenen voor hebben en soms staat de moleneigenaar dat ook niet toe. Maar bespreek dan wel uitgebreid, hoe je het zou kunnen doen. Het argument "dat heb ik nog nooit gedaan" betekent niet, dat je het niet hoeft te weten. De vraag wordt nogal eens gesteld "hoe ga je te werk bij het verstecken van de vangbalk?" De antwoorden geven ons namelijk enig inzicht of de kandidaat goed begrijpt hoe de vang werkt.

Krik

Bij het vangverstecken horen we nogal eens, dat de vangbalk "met een (auto)krik kan worden opgetild". Dat is niet zo vreemd, want dat wordt in het Handboek ook als mogelijkheid genoemd. Het antwoord is wel een beetje vreemd als die vangbalk een halve meter of meer boven de vloer hangt. Dan heb je weinig aan een autokrik. Heeft de kandidaat hier goed over nagedacht of alleen het boek goed gelezen?

Soms kijkt men ons vragend aan als we zeggen, dat je vaak een niet te zware vangbalk gewoon uit de haak kunt tillen zeker met twee mensen! Tip: haal het gewicht er van af ... Dat kan ook als het vangtouw van binnen te bedienen is zoals bij evenaar, vangtrommel, binnen-vangstok. Nooit over nagedacht? Of geprobeerd?

Weigerende vang

"Wat doe je als je gaat vangen en de vang werkt niet meer?". Maar ál te vaak komt dan meteen als antwoord: "Dan ga ik de molen uit de wind kruien". Dat kan inderdaad een (laatste) mogelijkheid zijn. Maar bij harde wind zijn daar flinke risico's aan verbonden. Voor dat je dat gaat doen, is het slimmer éérst vast te stellen wat het probleem eigenlijk is. Dat kan ook best als er geen direct gevaar dreigt. Is de vang kapot of werkt alleen de bediening niet meer? Als je dat weet, weet je ook wat je moet gaan doen.

Het probleem van een losgeraakte binnenvangketting bijvoorbeeld is in de kap vaak simpel te verhelpen: til de vangbalk uit de haak. Of til met behulp van de vangtrommel de vangbalk uit de haak. Is echter een maanijzer of het vanganker gebroken dan zal er inderdaad gekruid moeten worden. Als er onheilspellend geraas te horen is, ga je natuurlijk niet eerst kijken maar gelijk kruien.

Stormproef

"Die staat niet meer in de exameneisen; dat vragen ze niet op het examen", hoor je nogal eens in het molenveld. En inderdaad: de stormproef is een raar verschijnsel. Wij draaien niet bij storm en dan hoeven we dus ook niet af te zeilen. Verrast worden door een storm met zeil voorliggend, klinkt ook nogal uitzonderlijk. Maar iedere molenaar maakt vroeg of laat wel een keer mee dat (héél) snel afzeilen dringend nodig is als er een enorme bui voor de deur hangt. Dat staat wél in de exameneisen: Kan in noodgevallen extra snel afzeilen (4.1.4.).

Haast

Als examiner geven we dan bijvoorbeeld de opdracht: "Haal zo snel mogelijk een zeil weg vanwege een naderende bui" of: "Je hebt anderhalve minuut om zoveel mogelijk zeil weg te halen, want daarna barst de (denkbeeldige) bui los". Wat zien we dan nogal eens gebeuren? Het vangen gaat even rustig en geleidelijk als altijd. Dat vraagt dan zo meer tijd dan wenselijk is. Vervolgens loopt men op een rustig drafje

naar voren in plaats van 'zo snel als je benen je kunnen dragen'. Hoezo, noodsituatie?

Vaak wordt het zeil nogal 'model' opgerold en geklampt, zoals je normaal ook doet. Hooguit ietsje vlugger dan gebruikelijk. Dan hopen we vurig dat een echte noodsituatie de molenaar wel tot grotere speed weet aan te zetten ...

Hoe rol je een zeil op in noodsituaties? Oefenen we wel eens met de stopwatch in de hand? Hoeveel of hoe weinig tijd heb je nodig om zo snel als verantwoord is de molen te vangen en een zeil weg te nemen?

Aanvulling op deel 1

Een lezer maakte een opmerking over het bijzetten van molenstenen als extra veiligheid. Het mag niet betekenen, dat de andere veiligheidsmaatregelen dan minder kunnen of zelfs achterwege kunnen blijven. Je wilt niet je koppel stenen vernielen als de zaak toch gaat draaien. Mee eens!

Ik hoop dat bovengenoemde zaken besproken én beoefend worden. Dat maakt ons zo tot betere molenaars. We eindigen met een Twents spreekwoord dat voor ieder van ons geldt: Ook het poten van boerenkool hebben we van een ander geleerd.

MOLENSTEENMAKERIJ

**HANS
TITULAER**

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.
Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.
Restauratie van stenen en maalstoelen.
Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.
Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland
Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86
E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Een grote kloof

DOOR: KEES KAMMERAAT, opleidingscoördinator

In een paltrok molen ontbreekt de koningspil; het bovenwiel drijft het krukaswiel aan

Het artikel 'Het zwarte gat' van Adriaan Honing in De Gildebrief van maart stemde me wat treurig. Mij trof de zin: "Het is ook wel een dingetje, als je alle balken, raderen en wielen van verschillende molentypes uit je hoofd moet leren".

Het zal toch niet waar zijn?

Wie houdt toch het sprookje in stand, dat je voor de opleiding tot molenaar van heel veel molens de namen van alle houtjes, balkjes en boutjes uit het hoofd moet kennen? Zijn dat oudere molenaars die ooit op die manier examen hebben gedaan. Denken die dat er sindsdien niets veranderd is? Of zijn dat instructeurs die de ontwikkelingen van de laatste jaren onvoldoende gevolgd hebben? Hoe dan ook: het is een misverstand. Met zulke verhalen bewijs je leerling-molenaars een slechte dienst!

Even terzijde: dit is helemaal geen verwijt aan de auteur, want hij heeft zichzelf niet opgeleid.

Vernieuwen

Al meer dan twintig jaar klagen we in het Gilde over de grote hoeveelheid theorie, vooral over de vele namen van onderdelen. Er klinkt steeds weer de roep om aanpassingen aan de opleiding. Veranderen gaat inderdaad moeizaam: ook Gilde-molens malen soms (te) langzaam. Sommige zijn nauwelijks op een frisse wind te kruien, maar we staan zeker niet stil!

Begrip en inzicht

Een jaar of vijftien geleden heeft de Examencommissie het roer omgegooid bij het afnemen van examens. Het kunnen noemen van de namen van allerlei onderdelen wordt niet zo belangrijk gevonden, maar het tonen van begrip en inzicht des te meer. Het is niet: "Hoe heet dat ding", maar "Begrijp je hoe het werkt en hoe je ermee om moet gaan?" Tegenwoordig wordt bij landelijke examens geen enkele kandidaat afgewezen alleen omdat hij of zij niet voldoende namen kent. We

hebben molenaars nodig, geen studeerkamergeleerden. Wie alle namen kent, is daarmee nog niet een goede molenaar.

Het ambacht is praktisch

Ook het Gilde luistert serieus naar de klachten en gaat daarmee aan de slag. Vorig jaar is een enquête onder leerling-molenaars gehouden. Die is glashelder: de hoeveelheid theorie is te groot. Het ambacht van molenaar is allereerst praktisch van aard. Het besef groeit, dat niet de hele inhoud van het Handboek nodig is om op bekwame wijze met een molen te kunnen omgaan. Beroepsmolenaars van vroeger zouden hun hoofd geschud hebben over onze dikke handboeken ...

Hulpmiddelen

Er zijn al verbeteringen en er volgen er meer. – Er zijn Lesbrieven opgesteld met het idee om praktijk en theorie goed op elkaar af te stemmen. Ze bieden ordening én een houvast in de belangrijkste theorie.

- In de Leeswijzer bij het Handboek voor windmolenaar staat wat je moeten kunnen en kennen (met de bijbehorende exameneisen) en waar je dat kan vinden.

- In de Handreiking bij het bestuderen van de hoofdstukken 11 tot en met 16 staat wat je wel en niet moet weten. In deze hoofdstukken staat veel theorie over molenfuncties, maar je hoeft niet alles te weten. Je wordt immers opgeleid om te kunnen draaien met een onbelaste molen. Op het examen komt deze theorie ook maar kort aan bod.

- Er komt een tweede, aangepaste opleiding voor leerling-molenaars die met een koren-molen willen gaan draaien. Deze kent een beperkte(re) hoeveelheid theorie, maar leidt wel op tot zelfstandig mogen draaien. Let wel:

deze opleiding gaat alleen over het bedienen van een koren-molen. De kunst van het malen leer je niet bij het Gilde, maar bij het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde.

Een kloof?

Hoe gaan instructeurs en stagemolenaars hiermee om? Zijn ze op de hoogte van de veranderingen? Worden verbeteringen ook toegepast in de instructie? Of houden ze graag alles bij het oude? "Niet zeuren, wij moesten dat vroeger ook", hoor ik soms nog. Vanuit die opvatting kan je vandaag geen onderwijs meer geven.

Is er een grote kloof? Ja, twee zelfs. De eerste kloof is die tussen wat er op het examen gevraagd wordt en wat daarover in het veld soms

nog gedacht en gezegd wordt. De tweede kloof is die tussen het aantal mensen dat de opleiding tot molenaar gaat volgen en het aantal dat deze nooit afrondt: 40 tot 50 procent! Zou er een verband kunnen bestaan tussen beide kloven?

Om je oude beeld te verversen: vraag eens aan pas geslaagde molenaars hoe hun examen verliep. Maak eens als instructeur gebruik van de mogelijkheid om een examen bij te wonen. De eerste kloof zal daardoor verdwijnen en de tweede wordt hopelijk flink kleiner.

Molenaar worden kan dan voor nog veel meer mensen een prima medicijn zijn tegen een val in het zwarte gat.

IN DE ROUW

In memoriam Gerie Fijen (1933 – 2021)

DOOR: FRANS VERSTAPPEN

Daags na de Limburgse Molendag in 2021 overleed de oud-voorzitter, tevens eerste voorzitter van de afdeling Limburg, de heer Gerie Fijen. Op 9 oktober, zijn 88ste verjaardag, werd afscheid van hem genomen.

Het begin

Gerie vertelde graag over molens en ook hoe hij in de molenwereld terecht gekomen was. Als kleine jongen vroeger ging hij met oma Fijen kijken naar de molen van Boeket in Nederweert. De doorbraak kwam pas echt toen hij in de zestiger jaren een boekhandel in Maastricht bezocht en zijn oog viel op een molenboek. Vervolgens vertelde hij de boekhandelaar over zijn interesse in molens en die gaf het advies om contact op te nemen met ene Dick Los uit Amby. Die volgde een opleiding tot molenaar op de molen in Ravenstein en nodigde Gerie uit om een les bij te wonen. Het advies werd opgevolgd en al vlug groeide het idee om ook in Limburg een molenaarsopleiding te beginnen. Oud-be-

roepsmolenaar Lei van de Winkel van standaardmolen Sint Jan in Stramproy werd bereid gevonden om als instructeur aan de slag te gaan.

Een actief leven

Na een voortreffelijke opleiding kwam het tot een examen. Gerie ging als vrijwilliger aan de slag op de molen van Beenders aan de stadsbrug in Weert. Toen in Keent de Sint Annamolen door de gemeente aangekocht en gerestaureerd werd, kwam Gerie op deze molen terecht en is die altijd trouw gebleven. Ook zijn vrouw Anny is afkomstig uit de molenwereld. Haar grootvader had in Neerkant de beltmolen Oom Paul, een achtkant die rond 1930 afgebroken is.

In de regio Weert-Nederweert was Gerie op bestuursniveau ook actief. Zo was hij enkele jaren voorzitter van de VVV-afdeling Weert, zat in het bestuur van Molenstichting Weert-land en was organist in de O.L.-Vrouwkapel van de buurtschap Schoor in Nederweert. Ook als Sinterklaas herkennen wij hem, op bezoek op scholen en bij particulieren.

Tijdens de jaarlijkse grote excursie van de afdeling Limburg was hij steevast de reis-leider in de bus. Op het einde van de tocht ging hij

altijd met de pet rond voor de chauffeur. Iedere keer weer zou de chauffeur een groot gezin van minstens tien kinderen hebben ... althans volgens reis-leider Gerie Fijen. Gerie Fijen vormde met Jo Meesen, Joep Derckx en Joost Schoenmakers het eerste bestuur van de afdeling Limburg. Hij werd in 1981 voorzitter en is dit gebleven tot 2007. Tijdens de jaarvergadering in het Witte Kerkje in Roermond werd hij benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau.

Arno Goubitz is 40 jaar molenaar, een interview

DOOR: JUDITH BRANDON

Hoe ben je in contact gekomen met de molenwereld?

Als timmerman had ik altijd al interesse in erfgoed. In 1975 bezocht ik voor het eerst een molen en vond het zo fascinerend dat ik wel molenmaker wilde worden. Even later informeerde ik hiernaar bij molenmakersbedrijf Straver en ik bleek aan de slag te kunnen in Zeeland. Dat vond ik te ver vanuit Hilversum. "Maar je kan wel vrijwillige molenaar worden", was het advies. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd en kort daarop ging ik aan de slag bij Jan Kurver op de Oukoper Molen. Dat was in 1977. "Op de allereerste dag vloog er een snoek uit het scheprad zo in mijn armen" lacht Arno.

In die tijd waren er nog geen lesboeken. Ik had wat losse stencils en haalde de theorie uit boeken over molens. Na jaren lessen en klussen vroeg Jan of het niet eens tijd werd om examen te doen.

Nadat ik was geslaagd kreeg ik de Westveense Molen in Woerdense Verlaat toegewezen door stichting De Utrechtse Molens. Later kwam de stichting met de Kockengense Molen plus woonhuis. Ook dat ging niet door vanwege Jan die in periode te ziek was om te kunnen draaien. Ik bleef op Oukoop totdat het beter ging met hem.

In 1986 kwam de Hoog- en Groenlandse Molen in Baambrugge vrij. In die tijd was ik ook op zoek naar woonruimte en er zat een knappe woning in die molen. Dat was een lot uit de loterij: ik woon er nog steeds. Een klein nadeel was dat je alleen met een roeibootje bij de molen kon komen.

De eerste winter was zo koud dat de gasflessen van de kachels in een dag leeg waren. De gevoelstemperatuur was -20. Toen het ijs begon te smelten en ik nog niet kon varen heb ik een noodbrug aangelegd over de Angstel. Die brug was demontabel. Er kwam een brief van het waterschap dat die brug weg moest. "Dat briefje heb ik nog" gniffelt Arno. Het waterschap zei dat ik geen toestemming voor die

brug kreeg, omdat iedereen dan wel een brug kon neerleggen. Na de winter heb ik die brug weggehaald en de winter daarop weer neergelegd. Ik hoorde nooit meer iets van het waterschap. In 2005 heb ik een ophaalbrug gemaakt en in 2021 heeft Stichting Het Utrechts Landschap voor een compleet nieuwe ophaalbrug gezorgd.

Draaide je vroeger ook wel op andere molens?

Jazeker. Ik herinner me nog dat ik met mijn vrouw Judith na hevige regenval een nacht op de Hoekermolen heb gemalen. Het regende al dagen en het stormde flink. Midden in de nacht werd er op de deur gebonsd en vroeg iemand van het waterschap "Of er nog wat zeil bijgelegd kon worden". De molen liep al zo'n 100 enden met vier volle. Na 12 uur malen werd ik afgelost. Dat was een mooie nacht. Maar ik heb op veel meer molens in de omgeving gemalen. Heggemulder heet dat.

Bleef het bij alleen malen?

In de loop der jaren heb ik heel wat afgeklust. Bijvoorbeeld de allereerste Gilde-lesruimte

vertimmerd in molen De Hoop in Loenen, diverse kruiraden en een maalstoel en -kuip gemaakt. Zo her en der een onderdeel gemaakt en vervangen zoals een rollenwagen, een pal, kammen en kruirollen, waterloophekken, te veel om op te noemen.

Ik heb in het afdelingsbestuur gezeten en zorg nog voor de bliksemcontroles. Ook hou ik de kwartaalstaten bij van de draaiuren in de provincie Utrecht, ben ik veiligheidscoach en zit ik in de technische commissie.

Wat zou er tegenwoordig anders kunnen?

Er wordt eigenlijk te weinig gemalen/gedraaid met de molens. Gepensioneerde molenaars gaan nog steeds vaak op zaterdag naar hun molen. Nu er vaak meerdere molenaars op één molen draaien, zou het beter zijn als ze ook eens op andere dagen met een mooie wind naar hun molen gingen en de zaterdagen overlieten aan diegenen met school of een baan. Ik vind het ook jammer, dat molenaars zo kort op hun molen zijn. In mijn tijd begonnen we om half tien en gingen pas om zes uur naar huis.

Een klap van de molen

DOOR: AART WIERENGA

In 2022 viert Stichting Vrienden van de Molen 'AGNETA' in Ruurlo het 20-jarig lustrum. Bij die gelegenheid is een boek ontwikkeld over het verleden en heden van onze stellingmolen. Dat is een oude wens die nu in vervulling is gegaan met een fraai boek met de titel Een klap van de

molen. Het is een echt kijk-, blader- en leesboek geworden met veel fraaie foto's, tekeningen en verhelderende teksten. Het is geschikt voor lezers die slechts globaal in de molen zijn geïnteresseerd en ook voor hen die meer over de techniek, de achtergrond en de geschiedenis willen weten. Het is een boeiend boek geworden, waar wij als molenaars echt trots op zijn. Als u het boek met evenveel plezier gaat lezen als wij het hebben gemaakt, dan is onze missie geslaagd.

Bestellen

Het boek is gedrukt in full color, heeft een harde kaft, meet 24 bij 22 centimeter en telt 143 bladzijden.

U kunt het boek bestellen via www.vriendenvanagneta.nl/boek.htm.

De prijs van het boek is € 25 (dat is inclusief verzending).

U kunt dit overmaken op bankrekening NL28 RABO 0336 6721 95, t.n.v. St. Vrienden van de Molen 'AGNETA' te Ruurlo.

Het boek zal worden verzonden zodra uw betaling is ontvangen.

Het boek is ook te koop in de molen voor € 19,95 tijdens de openinguren op zaterdag en bij enkele winkels in Ruurlo.

Wacht niet te lang met de aanschaf, want onze oplage is beperkt.

WIEKENMAKERIJ

VAAGS

AALTEN

ONTWERP & PRODUCTIE

550+ gelaste roeden	100% NDO lascontrole
45+ geklonken roeden	100% betrouwbaar

www.wiekenmakerij.nl

- In onze **wiekenmakerij** lassen en klinken we molenroeden met kennis en ervaring van meer dan **100** jaar molenmakerij.
- Elke molenroede en wieksysteem is **uniek** en wordt nauwkeurig ontworpen met **aandacht** voor historie en betrouwbaarheid.
- Onze medewerkers en processen zijn gecertificeerd, we passen **100%** NDO lascontrole toe en leveren onze vertrouwde garantie.
- Ga naar **wiekenmakerij.nl** voor betrouwbare roeden en wieken.
- **Volkomen. Vertrouwd. Verzekerd.**

Over het oprichten van molens

DOOR: JAN HOFSTRA

Bezoekers vragen zich vaak af hoe men het vroeger voor elkaar kreeg om zulke grote molens te bouwen. Als er tegenwoordig een nieuw achtkant wordt opgericht (of 'gerecht') komt er altijd een grote kraanauto, maar die had men vroeger natuurlijk niet. Voor de komst van hijskranen moest men zich voor dit soort werk behelpen met een grote mast, hijsblokken, een kaapstander en vooral veel touw én personeel. Hiermee was men ook wel heel wat mans. In het tweede deel van het Groot Volkomen Moolenboek (1784) staan daarover mooie tekeningen.

Molenachtkant

Een achtkant bestaat uit vier gebinten, waarbij vooral de poldermolens per gebint meestal maar twee bintbalken hebben die de beide stijlen moeten koppelen. Tussen de bintbalken en de stijlen zitten korbelen. De beide gebinten waarbij de bintbalken onder komen, noemt men de vaste gebinten. De beide gebinten waarbij de bintbalken boven komen noemt men de losse gebinten (daarop wordt later meestal het vloerhout vastgemaakt). Alle onderdelen van het achtkant worden van tevoren klaar gemaakt en daarna naar de bouwplaats gebracht. Daar worden eerst de beide vaste gebinten helemaal samengesteld (liggend op de grond). Van de losse gebinten worden eerst alleen de korbelen in de bintbalken gestoken en daar met toognagels aan vastgemaakt.

Afb. 1

Op de eerste afbeelding valt te zien, dat men bezig is om een vast gebint op de penanten te zetten. Als de molen een ondertafelement heeft, wordt dat altijd eerst waterpas op de penanten gelegd.

Rechtmast

Voor het hijswerk heeft men een zogenaamde rechtmast recht omhoog gezet en met vier tuitouwen vastgezet aan palen die in de grond geslagen zijn. Molenmaker Krook uit Den Haag noemt deze rechtmast in zijn molenboek uit 1850 een schalk. In het noorden van het land wordt een dergelijke mast een sting genoemd. De mast staat met een pen in een houten plaat. Het gat in de plaat wordt altijd vrij ruim genomen en bovendien wordt de pen aan het einde van de mast afgerond, zodat men de mast nog flink schuin kan zetten. Dat is nodig wanneer men de mast buiten het achtkant opstelt en voor het verwisselen van bovenassen. Deze methode is vrij gevaarlijk, omdat het dan erg op de tuien aankomt. Meestal plaatst men de mast dan ook in het midden van molen (zoals op de tekening). Het nadeel van deze methode is, dat men een zijde van het achtkant open moet houden om de mast later verder naar buiten te kunnen brengen voor het aanbrengen van de laatste onderdelen.

Hijsblokken

Boven in de mast hangt het zogenaamde vaste hijsblok, voorzien van vier schijven. Aan het vaste gebint heeft men het losse hijsblok vastgemaakt dat voorzien is van drie schijven. Uit dit losse blok komen zodoende zes touwen tevoorschijn. Omdat de trekspanning in het touw overal hetzelfde is, oefenen deze touwen zodoende een zesmaal zo grote kracht uit op het losse blok. Om dit hijsblok een meter hoger te krijgen moet men het hijstouw

dan ook 6 meter inhalen. Dit touw moet altijd uit één stuk zijn en is daarom vrij lang. Molenmaker Tjeerd Dijkstra van Giekerk had hiervoor een speciale ton waar dit touw netjes in kon worden rondgelegd. In die ton kon het touw naar de molen worden gerold. Op de tekening gaat het einde van het touw onder op de mast door een leiblok en dan naar de kaapstander. Dit leiblok zorgt ervoor, dat de richting van het touw overgaat van verticaal naar horizontaal. Hierdoor wordt er echter een grote horizontale kracht op de mast uitgeoefend. Daarom is het van belang om de mastplaat goed aan de grond vast te maken.

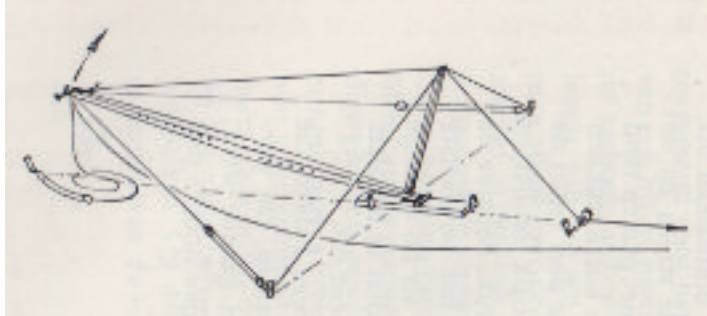
Kaapstander

Een kaapstander is een soort bok met een kruirad waarvan de as verticaal staat. Om hem gemakkelijk te vervoeren en op te slaan is hij helemaal uitneembaar uitgevoerd. Ook

Berekening

Grote molens met doorgaande eiken stijlen hebben meestal de zwaarste gebinten die wel 4.000 kilo zwaar kunnen zijn. Door het grote aantal schijven komt er op het touw zo een spanning van ongeveer 4.000 gedeeld door 6 = 667 kilo te staan. Op de detailtekeningen in het molenboek kan ik meten, dat de mannen 60 millimeter uit het hart van de windas tegen de spaken drukken en dat het hart van de windas op deze tekening 4 millimeter uit het hart van de as zit. Als de mannen alle vier evenveel hun best doen, moet elke man zo met $\frac{667 \times 4,5}{60 \times 4} = 12,5$ kilo tegen de spaken duwen om het gebint op te hijsen. Vanwege de wrijving zal de benodigde kracht wat groter zijn dan berekend, maar het moet zo best te doen zijn. Wat men wint aan kracht verliest men echter aan afstand, zodat iedere man wel $\frac{667}{12,5} = 53$ meter moet afleggen om het losse blok een meter omhoog te krijgen. Bij het steken van een bovenas moeten er dan ook veel rondjes worden gelopen.

Afb. 2

de beide spaken zijn uitneembaar. Met palen wordt de kaapstander in de grond vastgezet. Voor de bediening zijn minstens vijf man nodig: één man om het touw strak te houden en verder voor ieder spaakeinde een man voor het hijswerk. Het touw is een aantal malen om de as gewonden om voldoende grip te hebben. Bij het rondlopen moeten de mannen twee maal per omwenteling over het touw stappen. Omdat het touw steeds hoger op de as komt, moeten ze daarvoor een steeds grotere stap nemen. Als deze stap te groot wordt, moeten de windingen weer naar beneden worden geschoven. Daarvoor moet eerst de spanning van het touw worden gehaald. Hiertoe zit er aan de kaapstander een eindje touw dat aan het hijstouw kan worden vastgebonden. Als de windas even terug wordt gedraaid, zal dit touw de spanning overnemen en kunnen de windingen weer in de beginpositie worden gebracht. Zoals op de laatste afbeelding valt te zien, kan de man die het touw strak moet houden ook binnen de loopcirkel plaatsnemen. Dan hoeft men maar één maal per omwenteling over het touw te stappen.

Overeind zetten van de mast

Het moeilijkste van dit hijswerk is om de mast eerst omhoog te krijgen. Op de tweede tekening valt te zien hoe men dit wel deed. Met mankracht wordt het bovenste eind van de mast eerst ergens opgelegd om hem al vast een wat schuine positie te geven. Daarna plaatst men op de onderzijde een hulpmast die met twee tuien overeind wordt gehouden. In plaats van deze hulpmast werd ook wel gebruik gemaakt van een soort bok, bestaande uit twee gekoppelde juffers op de plaats van de beide tuitouwen. Met de kaapstander wordt de recht opstaande hulpmast of bok naar onderen getrokken, waardoor de rechtmast overeind komt te staan.

Het rechten

Als het eerste gebint op zijn plek staat, moeten tijdelijke schoren er voor zorgen dat dit gebint niet omvalt. Nadat het tweede vaste gebint is opgericht, kan men de losse bintbalken van één van de losse gebinten in de ke-

pen van de vaste bintbalken leggen. Daarna worden de stijlen van dat gebint over de penen van de bintbalken en korbelen geschoven. Hierbij wordt eerst de pen van de stijl gedeeltelijk in het bijhorende gat van het ondertafelement gestoken. Zonder ondertafelement is deze operatie gemakkelijker, want dan hoeft men de stijlen alleen in horizontale richting te verschuiven om de verbindingen in elkaar te krijgen. Voordat de onderdelen van het laatste losse gebint geplaatst kunnen worden, moet de mast eerst verder naar buiten worden gebracht, tot minimaal de buitenzijde van de windpeluw. Hiertoe wordt de mast niet helemaal gestreken, maar steeds een stukje opgeschoven, waarbij de tuien steeds versteld worden. Dat is ook de reden waarom de vaste gebinten meestal haaks over de waterlopen komen, zodat men hiervan geen last heeft bij het naar buiten brengen van de mast. De mast wordt daarbij ook steeds gezeurd aan de molen, want dat is met zes stijlen al aardig stevig geworden.

En de rest ook

Met de mast worden ook de onderdelen van het boventafelement, de kuipstukken en de onderdelen van de kap naar boven gehesen. Op de grond heeft men alle kaponderdelen al pas gemaakt, zodat men de kap boven alleen nog maar in elkaar hoeft te zetten. Voordat de kapsanten en de keer- en weerstijl worden aangebracht, hijst men de bovenas nog naar boven. Daarbij kan de mast vrijwel verticaal blijven staan. In zijn molenboek berekende Krook het gewicht van een houten as voor een molen met een vlucht van 27 meter op 4.000 kilo, zodat ook de bovenas op dezelfde manier gehesen kan worden.

Als er later een andere as gestoken moet worden, staat de mast verder naar buiten. Als de bovenas op hoogte is gebracht, moet men de mast laten hellen om de as naar binnen te krijgen. Dat is veel lastiger. Als alle zware onderdelen zo naar boven zijn gehesen, laat men de rechtmast met een touwtakel aan het windpeluw weer zakken.

Afb. 3

Maart was pel-maand bij Molenstichting Winsum

DOOR: IDS H. VAN DER HONING

Het uittillen van de schootemmer in De Jong Hendrik

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars jubileert in 2022. Dat de Groninger afdeling in de maand maart het pellen op windkracht liet zien was geen toeval. De afdeling Groningen liet een prachtige video Zoepmbrij maken over het pellen van gerst tot gort. Voor de fijnproevers verscheen het receptenboekje Proeven.

De Groninger landbouw leverde in de 19-de en begin 20-ste eeuw overvloedig gerst: de gerstprovincie werd de pelprovincie.

Pelprovincie

De meeste pelmolens staan in kustgebieden met zware klei en forse windvang. Van Holland tot Oost-Friesland vinden we deze nijvere, meest achtkante stellingmolens gebouwd als pel- en korenmolens. De meeste stammen uit het midden van de 19-de eeuw. Hun product, de gort, werd volksvoedsel nummer EEN. Gort is al lang geen volksvoedsel meer: de West-Europese keuken heeft de gort en de parelgort bij het afval gezet. De export van gort gaat nu richting Zuid- en Oost-Europa en de het maken van gort is gemechaniseerd. Windpellerij raakte in onbruik en verval. De nieuwsgierigheid naar het pellen op wind-

Gerst

Gort

kracht kwam ook bij Molenstichting Winsum binnen. Alle zeven molens zijn pelmolens of zijn dat geweest en daarvan kunnen er nog vijf echt pellen! Bij restauraties werd de mallerij nog wel eens hersteld, maar de pelinrichting kreeg die verzorging niet. "Er wordt toch nooit meer gepeld!" klinkt het bij de restauratiebespreking. Het aantal ervaren pelmolenaars gaat dan nog sneller achteruit: binnen enkele jaren is het aantal pelmolens groter dan het aantal pelmolenaars!

Het pellen

Binnen de stichting ontstond het plan om in maart 2022 te gaan pellen met De Jonge Hendrik in Den Andel en De Wetsinger in Klein Wetsinge. Molenaar Janko Doornbos pelt elk jaar honderden kilo's gerst tot gort voor bevriende boeren voor veevoer. De molen is ook geschikt om bijvoorbeeld éénkoren-tarwe te 'pellen' om het daarna veel gemakkelijker te kunnen malen. Pellen is hier een voorbewerking voor het malen. Zowel voor het pellen als voor de voorbewerking komt de gehele pelinstallatie van de molen in bedrijf: alles werkt en trilt en klappert. En de wind drijft alles aan, liefst bij windkracht 6. De Jonge Hendrik pelt klassiek met een voor- en een naloper. Alles gaat via de zifterij en de waaierij na elke gang over de stenen. De elevator of het luiwerk brengt het product weer naar de pelstenen.

Dust

Cees Notenboom maalt en pelt als beroepsmolenaar het hele jaar. Hij doet dat bij voorkeur op windkracht maar zo nodig ook mechanisch. In molen De Wetsinger treft hij een unieke combinatie: de pellerij op windkracht is verregaand geautomatiseerd en kan ook

elektrisch pellen. Bij dat elektrisch pellen laat hij de molen draaien, want de windkracht zorgt dan voor het transport via de elevator en de afzuiging van het pelstof: de dust. Lucht met dust wordt naar een vijftal stofzakken geblazen. De gefilterde lucht verlaat zijdelings de stofzakken en de dust valt door de zak in de mengketel en wordt later als veevoer verkocht.

Verschillend

Het pelproces in Wetsinge verloopt anders dan de klassieke pelgang in De Jonge Hendrik met een voor- en een naloper. De Wetsinger heeft twee gelijkwaardige pelstenen. Beurtelings krijgen ze daar een schoot uit dezelfde silo. De stenen lopen ook beurtelings af naar de zifterij. Na de zifterij gaat alle halfschil-gort via een pijpwerk naar de storkelder en vandaaruit met de elevator naar een tweede silo. Via de andere kant van dezelfde trechter loopt het product voor de tweede gang over de beide stenen. Het product komt nu opnieuw in de inmiddels lege eerste silo. Bij deze manier van pellen valt op, dat de pelstenen een gelijkwaardige rol hebben (maar wel afwisselend te belasten). Het gebruik van schootemmers is hierbij overbodig, omdat de stenen direct aflopen naar de zeef. Dit betekent veel gebruiksgemak voor de molenaar. Het enige wat hij doet, is het openen en sluiten van de schuiven en de kleppen in de pijpen.

Alleen bij veel wind

Op de eerste zaterdag in maart volgde ik de demonstraties op De Jonge Hendrik en De Wetsinger. Er viel veel te zien en te leren. In ieder geval werd duidelijk, dat een krachtige wind een voorwaarde is om goed te kunnen pellen. Bij een matige wind draaien de stenen te langzaam en dan kiest de pelmolenaar er voor de hoeveelheid gerst per schoot kleiner te maken: dat is een garantie voor slechte gort. De smalle spleet tussen het pelblik en de voortjackerende pelsteen moet vol gerst zitten. De korrels moeten elkaar verdringen om hun schil van vezels (de dust) kwijt te raken. Omdat dit alleen kan bij minstens windkracht 6 betekent dit dat je nooit lange termijn afspraken voor het pellen van gerst kunt maken. Daarom ligt er gerst op voorraad in de molens. Dan kan je bij voldoende wind en publiek aan de slag op de aangegeven (mogelijke) peldagen.

Kijk voor de film Zoepmbrij op:
<https://vimeo.com/685035825>.

Stellingzolder in De Wetsinger.

Door de onderaandrijving zijn er geen pelspillen zichtbaar. De zifterij zit een verdieping lager naast het takrad (spoorwiel).

- 1 – trechter van silo van 1,
- 2 – trechter van silo van 2,
- 3 – scheidingswand in de trechter,
- 4 – schuiven onder de trechters,
- 5 – koker met schuif 5*,
- 6 – koker,
- 7 en 8 – gerstkaar of pelromp,
- 9 – kuipschild.

De werkplek van de pelmolenaar op de stellingzolder.

- 1 – pelvloer,
- 2 – vloer van de stellingzolder,
- 3 – werkplek van de pelmolenaar,
- 4 en 5 – pelkuipen rondom de pelstenen,
- 6 – luchtopening voor de stofafzuiging,
- 7 – gerstkaar,
- 8 – inlaatschuif in de gerstkaar,
- 9 – aflaatschuif,
- 10 – uitlaat van de halfschil direct naar de zeef.

Troggen

DOOR: DAVID HENNEVELD, weerkundige

Vandaag gaan we eens kijken naar een weersverschijnsel dat grote invloed kan hebben op ons weer: troggen. Ze zijn te verdelen in twee soorten: troggen op hoogte (hoogtetrog) en troggen aan de grond (grondtrog).

Hoogtetroggen zijn bellen met koude lucht die tijdelijk overtrekken. De koude lucht komt letterlijk lager in de atmosfeer te liggen en hierdoor wordt de onstabieleit tijdelijk (flijk) groter. Een trog maken we op weerkaarten zichtbaar door middel van een blauwe lijn die altijd ACHTER een koufront voorkomt. De koude lucht komt immers áchter een koufront in de atmosfeer omlaag en daarna versterkt de trog dit proces nog eens. Een hoogtetrog is dan ook niet anders dan een tijdelijke zak of bel met koude lucht die op hoogte voorbij trekt, meestal tussen 3 en 7 kilometer hoogte. Achter een trog wordt de lucht weer wat warmer.

Windstoten

Om een trog zichtbaar te maken op een weerkaart gebruiken we isohypsen ofwel hoogte-lijnen. Een trog wordt hierbij met deze lijnen

weergegeven net zoals dat bij luchtdruk met isobaren gedaan wordt. Zo kan een weerkundige snel zien waar een trog op hoogte zich bevindt, hoe scherp hij is en hoe breed. Verder is het ook van belang hoe koud de lucht is in de trog, want geen enkele trog is hetzelfde. Hoe kouder de lucht is, hoe groter de onstabieleit en hoe zwaarder de buien zullen worden. Verder is ook zeker van belang of nabij een trog de lucht snel omhoog gewerkt wordt. Dat is een extra stimulans voor buien en die kunnen dan heftig uitpakken met hoge windsnelheden. Liggen de hoogtelijnen dichtbij elkaar rond een hoogtetrog, dan waait het flink op hoogte en zullen ook de windstoten gevaarlijk hoog uitpakken.

Buien

Bij ons veroorzaken hoogtetroggen vrijwel altijd buien. Trekken ze overdag over, dan kun-

nen ze actiever worden door de warmte aan de grond. Trekken ze 's nachts over, dan kunnen ze soms spontaan buien doen ontstaan door verticale luchtbewegingen omhoog. Rondom depressies komen vaak meerdere troggen voor.

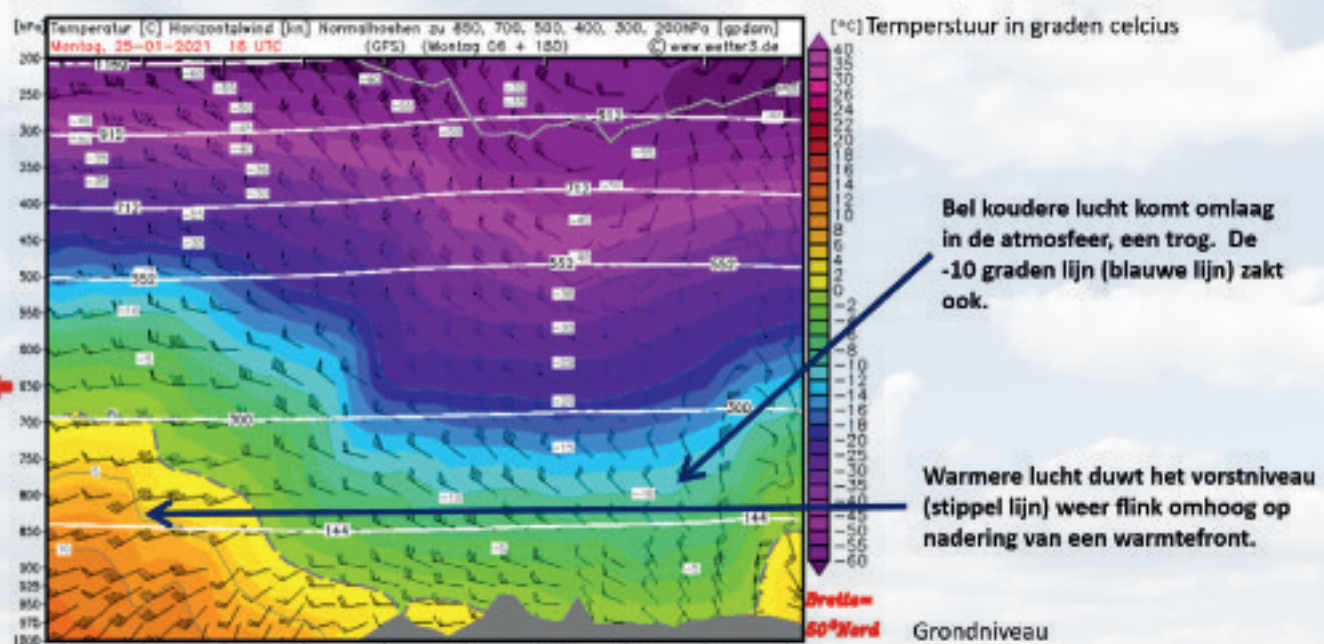
Hoogtetroggen kunnen regen-, hagel- en sneeuwbuien geven maar ook soms forse onweersbuien. Ook komen soms stukken occlusie voor onder een hoogtetrog.

Vooraf in het najaar kunnen troggen forse buien aan de kust geven die landinwaarts weer afnemen in activiteit. Plensregen en onweer komen dan vaak voor, evenals hagel. Dit komt soms ook voor aan de oostkant van het IJsselmeer. Dit heeft dan alles te maken met het warme zeewater en het warme water van het IJsselmeer en de erg koude bovenlucht.

Grondtrog

Grondtroggen zijn op een weerkaart te zien in de krommingen van de isobaren (lijnen van gelijke druk). Het zijn altijd krommingen vanuit het centrum van de lagedruk. Hierbij wordt ook lucht omhoog gewerkt, maar hier

Doorsnede atmosfeer Europa, momentopname, bodem tot 12 km hoogte
1000 is in millibar ofwel druk aan de grond, 200 millibar is 12 km hoogte (links)

is het altijd de vraag of dit ook buien op zal leveren. De lucht bij een grondtrog moet dan wel onstabiel genoeg zijn en dat is niet altijd het geval.

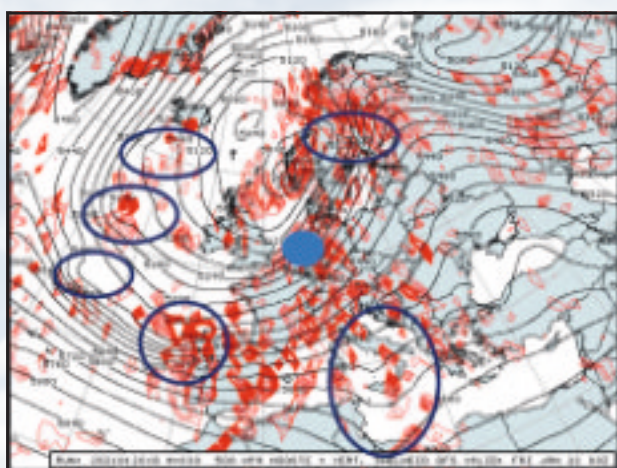
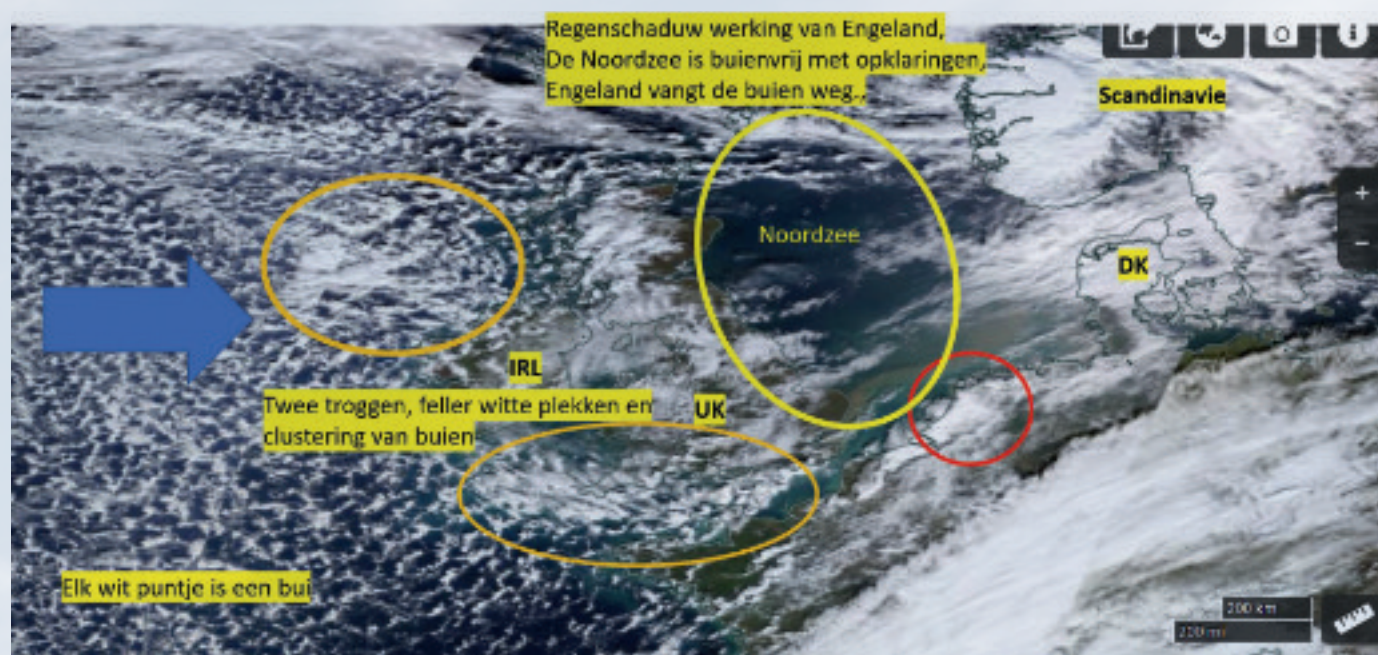
Vaak opereren deze twee troggen onafhankelijk van elkaar. Regelmatig komen ze beide 'in fase' te liggen en kunnen ze elkaar versterken.

Opletten!

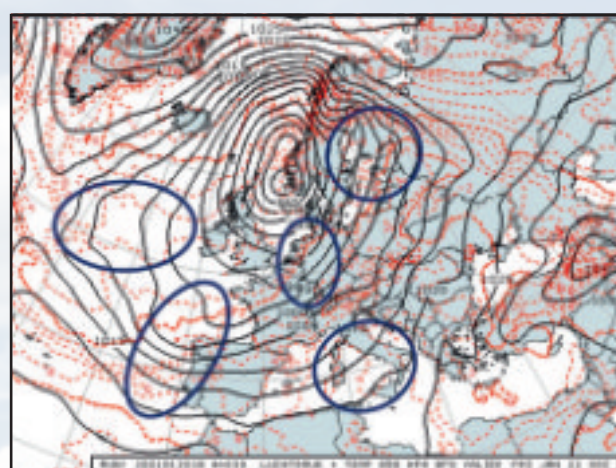
Als molenaar heb je direct met troggen te maken. Ze geven buien en soms forse windstoten. Ook kunnen buien opgelijnd zijn en dan is het extra oppassen voor onweer en windstoten.

Het zijn echter tijdelijke verschijnselen. Het is echter altijd opletten als ze op een weerkaart

ingetekend staan en over ons land trekken. Zeker als ze in een gebied liggen met veel isobaren, is er een grote kans op forse windstoten. Ook zal de wind vrijwel altijd iets draaien op de troggen, altijd ruimend (met de klok mee). Troggen zijn echter goed te volgen op de radar en in de lucht.

Hoogtelijnen kaart/Isohypsen van het 500 millibar vlak. De wind waait hier precies langs de zwarte lijnen. Met een cirkel zijn hier de hoogtetroggen aangegeven. De rode gebieden geven aan waar veel lucht omhoog gewerkt wordt ofwel daar ontstaat makkelijk neerslag, mogelijk in de vorm van zware buien. Nederland onder de blauwe cirkel.

Isobarenkaart met de grond troggen. Soms liggen hoogte- en grondtroggen vrijwel boven elkaar.

Veel molenroeden aan vervanging toe

DOOR: LEO ENEDIJK

Een fors aantal molenroeden moet de komende jaren vervangen worden. Dat is de voorlopige uitkomst van het rapport Roeden onder controle van De Hollandsche Molen. De komende maanden kan de vereniging beter bepalen om hoeveel molens het precies gaat en wat dat gaat kosten.

Halverwege 2021 is De Hollandsche Molen begonnen aan een onderzoek naar de levensduur van gelaste roeden. Het onderwerp kreeg al langer

aandacht, maar werd dringender na het breken van roeden in Goudriaan en de Schermer.

Veiligheidsrisico's

Het breken van molenroeden brengt grote risico's voor de veiligheid met zich mee: voor de molen zelf, maar ook voor de molenaar, omwonenden en bezoekers. De roep om een diepgravend onderzoek werd door deze breuken steeds sterker. De Hollandsche Molen is in nauwe samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) een project gestart. Dat werd uitgevoerd door molenadviseurs Matthijs Ero en Jippe Kreuning van de vereniging. Naast een breed literatuuronderzoek spraken zij met een twintigtal direct betrokkenen: molenmakers,

roedebouwers, inspecteurs, molenadviseurs, enzovoorts. Dat werd verwerkt in het rapport Roeden onder controle. Dit rapport is te vinden op molens.nl.

RoeRie

Het is van groot belang dat eigenaren met hun molenaars, molenmaker en adviseur aan de slag gaan om te bepalen wat de staat van hun molenroeden is: misschien moeten die vervangen worden! Hiervoor heeft De Hollandsche Molen een instrument gemaakt om daar duidelijkheid in te krijgen: de zogenaamde RoeRie. Na het invullen van 38 vragen krijg je een beoordeling per molenroede: van zeer laag risico tot zeer hoog. In het laatste geval is direct ingrijpen gewenst. Er is dan in ieder

Roest langs de askop (Foto: Matthijs Ero)

geval een grondig onderzoek nodig naar bijvoorbeeld de lasnaden, de plaatdikte of de vorming van roest aan de binnenkant. Dit kan uiteindelijk leiden tot het afkeuren en vervangen van de roede. Dat is een beslissing van de eigenaar met bij voorkeur ook een advies of inbreng van de molenaar, molenmaker, molenadviseur en/of monumentenwachter.

Invullen

Bij het invullen van de RoeRie vul je eerst de technische gegevens in zoals de vlucht, de leeftijd en het bouwjaar van de roede. Daar blijft het echter niet bij: ook uitkomsten van eerder onderzoek, de technische gegevens van de roeden en de gebruiksgeschiedenis zijn van groot belang. Er kan bijvoorbeeld tijdens het draaien van de molen een incident gebeurd zijn, waardoor een roede een extra, ongewenste belasting gekregen heeft.

Het vervolg in het roedeproject moet in de loop van dit jaar tot stand komen: dat is het maken van een zogenaamde Uitvoeringsrichtlijn. Met deze richtlijn kan de noodzaak om eventueel een roede te vervangen duidelijk worden wat voor het aanvragen van subsidie van groot belang is.

Uitkomsten

De belangrijke vraag is natuurlijk hoeveel molenroeden slecht zijn, hoeveel er vervangen moeten worden en hoeveel dat gaat kosten. Is het beschikbare geld voldoende voor restauratie en groot onderhoud of moet er extra geld komen? Voorlopig is het nog te vroeg om al deze vragen te beantwoorden. Duidelijk is wel dat veel molenroeden een verhoogd risico dragen als die ouder dan 40 jaar en 22 meter of langer zijn. Hoeveel roeden precies vervangen moeten worden, kan pas beantwoord worden als meer eigenaren en hun molenaars de RoeRie ingevuld hebben. Die inbreng helpt bij het beter inschatten van de aantallen. De vereniging verwacht tegen de zomer meer duidelijkheid te kunnen geven. Een fors aantal molenroeden is aan vervanging toe en daarvoor is ongetwijfeld extra geld nodig. Dit is nu al wel duidelijk op basis van wat bij onderzoek wordt aangetroffen en de leeftijden van de nu aanwezige roeden.

Scheur in een roede (Foto: Mats Faber)

Breuktypen

Er zijn grofweg drie typen breuken bij molenroeden gezien. Bij het plaatmateriaal kan er aantasting door roest zijn. Daarnaast kunnen lassen van naden niet goed uitgevoerd zijn en aanleiding geven tot het bezwijken van de roede. Ten slotte komt vermoeiing voor, vooral door het foutief samenstellen van de roede. Sinds 2000 zijn 13 molenroeden gebroken. Door goed onderzoek kan beter inzicht ge-

kregen worden in de technische staat van de molenroede. Dat kan door te kijken (zijn er bijvoorbeeld roestsporen te zien) en door het onderzoeken van de binnenkant van de roede. Onderzoeken kunnen altijd worden uitgebreid door bijvoorbeeld het meten van de plaatdikte of het controleren van lasnaden.

Zeilmakerij van Neerven bv

MOLENZEILEN

Kwaliteit **Polyester: BRUIN , WIT**

Kwaliteit **Marlon: BOLUS ROOD**

Driek van Erpstraat 1

5341 AK OSS

Tel. 0412-624028

E-mail: info@zeilmakerijvanneerven.nl

**DEGELIJKHEID EN
GEGARANDEERD DE
BESTE KWALITEIT !!**

Vrienden van de molen 1

DOOR: BAREND ZINKWEG

**Zo af en toe kom je ze bij een molen tegen:
Vrienden van de Molen.**

Ik was nieuwsgierig hoe dat werkt en wat voor nut dat heeft.

Daarom heb ik Ab Mulder en Erik Stoop benaderd om ze een paar vragen voor te leggen. Ab is molenaar van korenmolens Windlust in Westmaas, één van de tien molens van Stichting Molens Hoeksche Waard. Erik is molenaar van De Middelste Molen van Cabauw, één van de 23 molens van Stichting De Utrechtse Molens.

Ab Mulder keurt het meel

Westmaas met op de achtergrond De Windlust op een foto gemaakt door Mirka Jucha

te brengen. Dit heeft geleid tot de oprichting van Stichting Vrienden van de Cabauwse Molens.

Hoe zijn jullie gestart?

Ab: Ik kwam er achter dat er bij de opening na de restauratie in 2009 de gelegenheid was gegeven om Vriend van Windlust te worden. Dat bleef beperkt tot zo'n 15 personen en het geld van de donaties (€ 10,- per jaar) verdween in de algemene pot van de stichting. Ik heb toen het beheer over het geld gevraagd, want de donateurs waren niet voor niets Vriend van Windlust geworden. Door bezoekers te vertellen wat het betekent Vriend te zijn en via 'hoort zegt het voort' is dat gegroeid.

Erik: Eén van de mensen die op oudejaarsdag aanwezig was werkte bij de gemeente en had wat voorstellen om de molen beter bekend te maken. Hiervoor was een groep van vier mensen betrokken en die hebben uiteindelijk in 2003 een stichting opgericht. Om belangenconflicten te vermijden zijn de molenaars alleen adviseur van deze stichting. Naast meer bekendheid is het doel financieel bij te dragen aan onderhoud en restauratie. Zo is in 2019 € 40.000 bij elkaar gehaald voor een grote restauratie.

Hoeveel Vrienden hebben jullie?

Ab: Er zijn nu 351 betalende Vrienden voor

minimaal € 10,- per jaar. Er zijn geen bedrijven bij, alles staat op persoonlijke naam. Wel zijn er twee bedrijven die in natura bijdragen aan de molen. Een lokale warme bakker bakt geheel 'om niet' elk jaar ruim honderd broden om gratis aan de Vrienden uit te kunnen delen. Daarnaast staat de Restauratie Werkplaats Schiedam altijd klaar om voor klusjes wat 'afvalhout' of andere zaken te leveren.

Erik: Cabauw is uitermate klein en er is geen industrie, daarom hebben we afgezien van bedrijfsvrienden. Het aantal schommelt rond de 250 personen. Aanwas krijgen we alleen voor elkaar door bezoeker te vragen Vriend te worden. Je snapt dat dit met wisselend succes verloopt. Met het huidige aantal zijn we best tevreden, omdat we zien dat alleen de korenmolens in grotere plaatsen meer Vrienden hebben. Zij hebben het voordeel dat ze Vrienden korting op het meel kunnen geven. Korting geven op boezemwater ligt voorlopig erg gevoelig ...

Hoe onderhouden jullie contact?

Ab: Tja, dat is niet met een enkele regel te beantwoorden en op dit moment zit corona dwars.

Alle Vrienden ontvangen per twee tot drie maanden een nieuwsbrief met wetenswaardigheden en met wat er met de donatiegelden wordt gedaan. Verder ontvangt iedereen het Jaarverslag met een financiële verantwoording van de donatiegelden.

Op nieuwjaarsdag worden alle Vrienden 's middags op de molen uitgenodigd voor een glühweintje met een Noors wafeltje waar altijd tussen de 50 en 60 mensen op af komen.

Reuze gezellig.

In de koude winteravonden hebben we een aan paar keer 'kortavonden' georganiseerd. Dit is een oud gebruik bij de boeren om op de lange avonden elkaar de laatste roddels te vertellen. Een groep in de Hoeksche Waard heeft zich dit eigen gemaakt: de 'verhalen-vertellers'. Op de eerste zolder vertellen die hun al of niet ware verhalen uit de streek. Vaak komen er reacties uit het publiek waar ook oud-Hoekschewaarders bij zitten en die het verhaal dan aanvullen. Iedereen neemt zijn eigen dekentje mee

Wat was de aanleiding om met de Vrienden te beginnen?

Ab: Veel mensen in het dorp vonden het zo'n tien jaar geleden erg leuk dat de molen weer elke zaterdag draaide. Dit gaf mij het idee dat er meer gedaan moest worden, want de molen staat midden in het dorp. Aan de ene kant wilde ik de dorpsgenoten het gevoel geven dat de molen nu ook een stukje van hen zou zijn, het 'wij-gevoel'. Aan de andere kant wilde ik een beetje geld bij elkaar sprokkelen. Dan konden er buiten de financiën van de stichting om wat verbeteringen en aanpassingen in de molen aangebracht worden.

Erik: Deze eerste vraag is een leuke, want het initiatief is niet door mij genomen. In de millenniumnacht waren mijn vrouw en ik in de molen om met de hond het stadslawaai te ontlopen. Dat was een mooie aanleiding om wat burens uit te nodigen. De millenniumvlaggen wapperden vrolijk en de molen stond in de schijnwerpers. Kortom, we zaten gezellig in en om de molen. Vier van de bezoekers vroegen hoe ze zich voor de molen nuttig konden maken. Behalve praktisch wilden ze zich ook inspannen om de molen meer in de bekendheid

Erik Stoop aan het kruien

al of niet vergezeld met een borreltje en een hapje dat dan rond gaat. Ook reuze gezellig. Met de Pasen hadden we eieren zoeken voor de kinderen, maar dat is er een beetje af wegens gebrek aan belangstelling.

Wat we nog eens van plan waren is een poppenkastspel, maar dat is door corona niet doorgestaan. Iemand hier van het eiland heeft speciaal een stuk geschreven: "Jan Klaassen en de molen". Dat zit in het vat en verzuurt hopelijk niet.

Verder krijgen alle Vrienden één keer per jaar een gratis broodje. Dit keer wordt dit uitgedeeld vanuit de molen zelf. Normaal gesproken wordt dit gedaan bij de jaarlijkse kerstmarkt in het dorp. Ook krijgen de Vrienden korting op het meel van de molen.

Dan houden we in samenwerking met een klein bakkersmuseum in Maasdam twee keer per jaar een broodbakworkshop om een grote kerststol of een paasbrood te bakken. Er is hier altijd heel veel belangstelling voor.

O ja, dat vergat ik nog bijna: tot voor kort sliep Sinterklaas op de eerste zolder. Die ruimte werd dan ingericht als huiskamer/slaapkamer, compleet met tafel, stoelen en ontbijtbordje waar nog een leeg eitje naast het ontbijtbordje stond.

Vrienden wonen niet alleen in Westmaas, maar ook in de rest van de Waard en ook in de Verenigde Staten, Frankrijk, Denemarken en Noorwegen.

Erik: De Vrienden hebben een eigen website: www.cabauwsemolen.nl. Daarnaast sturen we jaarlijks een nieuwsbrief en we sturen een extra nieuwsbrief als er iets belangrijkers is. Daarom is het van het grootste belang de mailadressen goed bij te houden. Er blijken toch nog vrij veel mensen te zijn zonder mail. Die krijgen de brieven in de bus, al dan niet via

de postbode (veel wordt rondgebracht door actieve Vrienden).

Wat levert het jullie op?

Ab: Ten eerste levert het GOODWILL op (om een goed Nederlands woord te gebruiken). Niet alleen voor onze vrijwilligers, maar ook voor de molens in de Hoekse Waard in het algemeen. Dit straalt ook af op het bewaken van de molenbiotoop. Ook van de gemeente ontvangen we steeds meer positieve reacties zoals wij met onze molens in de Hoekse Waard omgaan. Het wordt een soort sociaal gebeuren. De molenaars van de Hoeksche Waard schrijven ook elke maand een stukje in het lokale krantje. Hier ontvangen we ook veel positieve reacties over.

Ten tweede levert het een aardige som geld op om leuke dingen mee te doen in en om de molen. Zo hebben we een tweede koppel stenen teruggebouwd, twee reguleurs opnieuw aangebracht, een afschietwerk gemaakt en uitgaven aan klein onderhoud betaald. Ook is er meebetaald aan een stalen plaat op de kruivloer.

Erik: Wij vragen een bijdrage van € 10. In de praktijk ligt dit bedrag gemiddeld hoger, zodat er een vaste basis is van € 2.500 per jaar. Voor de restauratie van de molen hebben we zelfs (veel) hogere bedragen per persoon mogen ontvangen. Van de ontvangen bedragen gaat een vast bedrag naar Het Utrechts Landschap als een soort huur voor het zomerhuis. Het zomerhuis is wel volledig onder beheer van de Vrienden en zij mogen het naar goeddunken beheren en verhuren.

Daarnaast is de bekendheid van de molen door de Vrienden sterk toegenomen en dat komt de inkomsten ook weer ten goede. De molen is een vast punt binnen de gemeenschap geworden, zodat het draagvlak sterk is toegenomen. Dit houdt ook in, dat er binnen het gemeentebestuur meer mogelijkheden zijn ontstaan zoals het actief betrekken van de Vrienden bij het bestemmingsplan.

Kost het veel tijd?

Ab: Tja, wat is veel tijd als je het leuk vindt? Zaterdag draaien is natuurlijk altijd vaste prik. Daarnaast zijn er de andere activiteiten, zeg gemiddeld ook een dag in de week. Dat is moeilijk in te schatten.

Erik: Als molenaar kost het me niet heel veel tijd, maar voor de bestuursleden kan het meer tijd kosten. Zo hebben ze erg veel tijd besteed aan het inzamelen van fondsen voor de restauratie. Voor de molenaars ging daar natuur-

De malende Middelste Molen van Cabauw

lijk ook heel wat tijd inzitten, maar onder normale omstandigheden valt het erg mee.

Heb je nog wat toe te voegen of zijn er nog raadgevingen die je kwijt wilt?

Ab: Ik zou elke molenaar van een molen op een geschikte plek aanraden om een Vriendenclub te organiseren. Dit geeft naast voldoening over en weer ook nog eens wat middelen waarmee je de molen kan helpen onderhouden. Een nieuwsbrief naar de Vrienden wordt zeeeeeeeer gewaardeerd is mijn ervaring. Mensen gaan zich verbonden voelen met de molen en voelen zich een beetje eigenaar. Erg leuk!! Verder raad ik aan om een goed kasboek bij te houden van de inkomsten en uitgaven. Laat dit bijvoorbeeld elke maand controleren door een externe vrijwilliger en publiceer voor de Vrienden elk jaar een beknopt overzicht. Zo voorkom je dat mensen zich af gaan vragen hoe het kan dat je "alweer op vakantie gaat" of "een nieuwe auto gekocht hebt" of iets van dien aard.

Erik: Wat ik als raad zou willen geven is om als molenaar niet in het bestuur te gaan zitten om te voorkomen dat je met twee petten op zit. Zelf ben ik wel als adviseur aanwezig bij de vergaderingen, maar dan is duidelijk welke rol je vervult. En als je zoals bij ons goede verhoudingen met het bestuur hebt, is er veel te regelen ten goede van de molen.

Zorg ervoor dat je stichting de AMBI-status krijgt. Dat is fijn voor je vrienden, zodat ze hun bijdragen als gift van de belasting kunnen aftrekken.

Daarnaast zijn grote giften niet belast en dat is ook best belangrijk. En geloof het of niet: een enkele keer krijg je zomaar een grote gift overgemaakt!

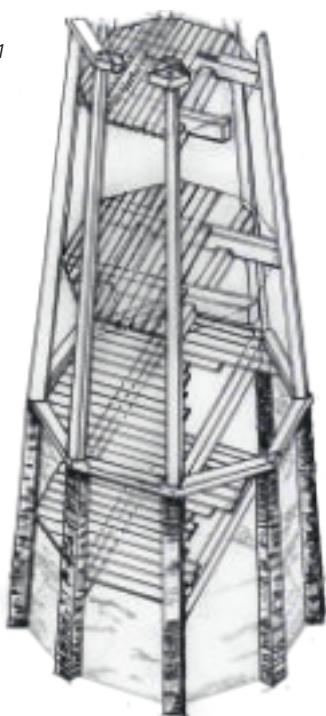

Het vervangen van balkkoppen

DOOR: IDS VAN DER HONIG

Het aantal en de functie van zolders kan per molen sterk verschillen. In poldermolens vinden we vaak minder zolders dan we bij de grootte van die molen zouden verwachten. In industriemolens vinden we meer zolders die vaak hun naam ontleen aan de functie van die ruimten. De draagfunctie van een zolder is tweeledig. Ten eerste wordt het gaande werk ondersteund en ten tweede wordt de vloer belast door opgeslagen producten. De zolders in molens worden grotendeels gedragen door legeringsbalken. Deze balken hebben dikten en breedtes van 30 centimeter of meer, de lengte hangt af van de afstand tussen de steunpunten.

Afb. 1

Afb. 2

In de tekening op afbeelding 1 hebben beide onderste zolders elk twee draagbalken. Deze zijn allebei ingemetseld in de pilasters, waar de muur het sterkst is.

Zolderbalken

Beide bovenste zolders hebben elk vier balken: twee stel die elkaar onderling kruisen. Deze balken dienen om de vloer te dragen en om de achtkantstijlen te verbinden. Alleen bij in de muur opgelegde balkkoppen vinden we houtrot. Bij stenen molens zijn alle balken in het metselwerk opgelegd. Hier loopt elke balkkop het risico op houtrot. Verbindingen tussen zolderbalken en achtkantstijlen kennen dit probleem niet, maar hier kan de houtworm woest tekeer gaan.

Rotte balkkoppen

Optrekkend en doorslaand vocht uit de muur belast de ingemetselde balkkoppen. Er is daar geen goede ventilatie en dat vraagt om problemen! Vroeg of laat verrot elke balkkop die in altijd vochtig muurwerk opgesloten zit (Afb. 2). Vermoedelijk gaat de gemiddelde balkkop 50 tot 70 jaar mee. De rot in het balkeind is moeilijk te zien, want het ligt ge-

heel omsloten door bakstenen en rondom bedekt met een stuc laag. Bij te laat ontdekken treedt verzakking van de zoldervloer op. Bij de huidige restauratie van molen Æolus in Adorp moeten zeker drie balkkoppen in het metselwerk vervangen worden. Ook een latei boven de toegangsdeur vraagt om herstel.

Herstel

Rotte balken kunnen op verschillende manieren hersteld worden. De keuze is mede afhankelijk van de situatie in de molen. De meest ingrijpende manier is de hele balk vervangen (methode A). Minder ingrijpend kan men volstaan met het aanbrengen van een sleutelstuk onder het rotte eind (methode B). Sinds eind vorige eeuw is het mogelijk een nieuw eind aan de bestaande balk te maken met kunststof technieken (methode C), ook polymeer-chemisch herstel genoemd.

Methode A. De vloerplanken worden van de balk losgemaakt, zo nodig wordt de zolderbalk ter plaatse ondersteund. Het muurwerk aan het balkeind wordt weggekap en de aangetaste balk wordt naar buiten geschoven. Een nieuwe balk komt op zijn plaats en men

herstelt de muurschade. Het is de meest kostbare manier en alleen toegepast als de balk ook in het midden verrot is en scheuren vertoont.

Methode B. De balk krijgt een stevige ondersteuning. Het rotte deel van de balk wordt meestal weggenomen. De muur onder de bestaande oplegging wordt naar beneden weggekap. Een nieuw sleutelstuk wordt in het vrijgekomen gat gestoken en met zware draadeinden aan de oude balk bevestigd. Zo nodig kan het gat waar het oude balkeind zat weer dichtgemetseld worden. Al zo lang er molens zijn past men deze methode toe, aan één of beide zijde van de balk. Als ook de sleutelbalk inrot, kan deze methode herhaald worden. Een sleutelstuk verlaagt de stahoogte en kan 'kopstoten' veroorzaken. Op afbeelding 3 staat een sleutelstuk onder een zolderbalk in De Jonge Hendrik in Den Andel. De moerkop van het verbindende draadeind is daarop zichtbaar. Het vergane balkeind is hier niet weggenomen.

Methode C. De balk krijgt ondersteuning en het rotte deel wordt tot op het gezonde hout weggezaagd. Er moet voldoende, schone ruimte ontstaan om vanuit het muurgat de balk te kunnen inboren (Afb. 4). In de horizontale gaten worden fiberglasstaven gestoken (Afb. 5). In het muurgat timmert men een bekisting die net binnen de omtrek van het verwijderde balkeind ligt. De tweecomponen-

ten van de kunsthars worden gemengd en in de kist gestort. Alle hoeken en gaten in de kist moeten goed gevuld zijn met dit mengsel (Afb. 6). Het uitharden kan enkele dagen duren afhankelijk van de omgevingstemperatuur (Afb. 7). Na uitharding verwijdert men de ondersteuning, de oplegging van de balk is hersteld en de zoldervloer wordt gesloten. De kunsthars in het muurwerk kan niet opnieuw gaan rotten. Het enige wat na het herstel zichtbaar is, is een kleine spleet tussen balkhout en het hout van de bekisting en een beetje kleurverschil.

Anders en toch hetzelfde

Deze techniek van de aangegoten balkkop is voor veel mensen onbekend en toch dichterbij dan je zou denken. Bij een afgebroken kies of tand komt hetzelfde verhaal naar voren maar nu in klein formaat. Als een tand of kies die te ver is afgebroken om nog te kunnen vullen, wordt die na reiniging voorzien van minipinetjes (parapulpaire stiften). Deze worden in het nog gezonde kaakbeen geboord. Om de tand komt een 'bekisting' (het bandje om de kies) en de composietvulling wordt aangebracht. De uitharding van de vulling geschiedt met de uithardingslamp (fel licht). De vulling is na belichting direct hard en bruikbaar, want mensen willen niet dagenlang met een zachte vulling rondlopen. De trage techniek in de molen is dezelfde als de snelle techniek in de mond.

Te weinig tijd

DOOR: ANJA NOORLANDER, tekst
DANIELLA DE HAAN, foto's

INSTAGRAM: @ODE_AAN_DE_MOLENAARS
@DANIELLADEHAAN.PHOTOGRAPHY

Maandag naar cliënten. Ik werk in de zorg als vertrouwenspersoon dwang. Wanneer er onvrede is over de zorg of wanneer er dwang toegepast wordt, ga ik op pad. Na alle gesprekken snel thuis eten en door naar het bestuursoverleg van de Verenigde Molenbewoners Kinderdijk. Dinsdag bij zorgorganisaties op gesprek en overleg met mijn team vertrouwenspersonen, daarna thuis eten en door naar de gemeenteraad van Molenlanden.

Tijdens de gemeenteraad wordt de herinrichting van het entreegebied van Kinderdijk besproken. Namens de molenbewoners ga ik inspreken. Dat wij blij zijn met een aantal ontwikkelingen, vooral met de ideeën die niet doorgaan! Geen knuppelpaden en geen bebouwing in de Hoge Boezems en het Natura 2000-gebied. Geen vierde bezoekenmolen en geen uitkijktorens. Geen extra brug naar de Nederwaardkade. Geen openstelling van de bewoonde kades. Geen waterspeeltuin. Deze

wilde ideeën hebben de betrokken molenaars, waaronder ik, het afgelopen jaar slapeloze nachten bezorgt. Natuurlijk worden de andere plannen uitgewerkt, maar dit is in ieder geval van tafel.

Om ziek van te worden

Zaterdag ben ik niet lekker, maar er wordt een boekje uitgereikt door de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk. Met molenbewoners zitten we aan het ontbijt en krijgt de voorzit-

ter van de Vereniging in boekvorm Het verhaal van Kinderdijk uitgereikt door de wethouder. De rest van de dag zie ik hoe bijna iedereen maalt, vanuit mijn bed. Inmiddels heb ik koorts en stevige griep. Gelukkig wil en kan de tweede molaar malen.

Woensdag de eerste jaarvergadering voor de Verenigde Molenbewoners. Zaterdag eindelijk weer eens op pad voor de Ode. De volgende dinsdag kan ik na mijn werk kiezen tussen weer de gemeenteraad of voorlichting door het Waterschap over een peilbesluit voor de Lageboezem van de Overwaard. Ik kies voor voorlichting over het peilbesluit en hoor wat de mogelijke gevolgen zijn voor de maalvaardigheid van de molens, de funderingen van de molens en voor het verdere landschap. Na een slapeloze nacht hierover ben ik woensdag te moe om ook maar iets te doen.

Donderdag en vrijdag ben ik weer aan de slag voor een paar cliënten en heb ik gesprekken

met bestuurders en beleidsmedewerkers van zorgorganisaties. Tussen verslaglegging en gesprekken door ga ik samen met de molenmaker de vang repareren. De haak die het sa-belstuk op zijn plek houdt was los gegaan. Klus van niks wanneer je het samen doet. Op vrijdag verdraai ik, na mijn werk, mijn knie op de moestuin. Ik ben erg moe.

Mijn tijd zal het wel duren

Mijn dochter en mijn lief steunen mij in alle gekkigheid van de afgelopen tijd en zorgen dat het thuis draait. De andere bestuursleden van de Vereniging zetten zich zoals altijd enorm in. Zij gaan naar de andere vergaderingen van de gemeenteraad, overleggen met de veiligheidsregio en belangenvereniging Leefbaar Kinderdijk of hebben het druk met een andere stichting: Ons Dagelijks Brood die de bakkerij in het dorp gered heeft. Naast hun werk, huishouden en malen van de molens en ander verenigingswerk zetten zij zich ook belangeloos minstens 10 uur per week in voor de Vereniging Molenbewoners Kinderdijk. Kanjers zijn het!

Rustig?

En Daan wacht rustig af. Af en toe bellen we, vraagt ze hoe het met mij gaat en of ze thuis mijn gekke agenda nog trekken. Of ik nog wel

met mijn kop in de wind sta. Nee, veels te weinig. Ook mijn beste vriend en wijze buurman spreekt zijn zorgen uit. Volgens hem moet ik rustiger aan doen en ik geef hem gelijk. Maar wat moet je dan laten vallen? Tip van hem is gewoon blijven slapen, na zo'n voorlichting van het waterschap. De buurman zegt dat het zijn tijd wel zou duren. Ik heb er geen vrede mee. Zaterdag waait het lekker en ik licht de vang, zonder zeilen voor te leggen. Dikke knie. Vandaag denk ik even: het zal mijn tijd wel duren. Ik heb er voor vandaag even vrede mee.

Daar doe je het toch voor!

Daniella stuurt die zaterdag de foto's door van toen wij bij Alex van der Perk waren. Op de Westermolen lessen twee jonge mannen uit Kinderdijk: Martin Hoek en Jaco de Vries. Martin zal molenaar worden van de elfde generatie van het molenaarsgeslacht Hoek die op een molen in Kinderdijk woont. Jaco is van een molenaarsgeslacht uit de Alblasserwaard, bekend sinds 1816. Toen had er ook een Jan de Vries zonen die molenaar waren. Ik denk aan het gesprek met Alex. Dat er zo weinig aanwas is van jonge molenaars, terwijl dit zo mooi en uniek is. Ik krijg het even te kwaad en ik denk aan alle jonge aanwas in Kinderdijk. Aan de kinderen die hier opgroeien of opgegroeid zijn. Aan de jongelui die nu in opleiding zijn. Niet alleen Martin Hoek en Jaco de Vries. Ik denk ook aan hun broers Arjan Hoek en Arnout de Vries. Aan Miranda de Vries, de jongedame die ook weet waar het vangtouw hangt en op kan zeilen. Aan de les-sende Rik Klapwijk, de kleinzoon van Arie Stam en zoon van Els Stam en Peter Paul Klapwijk. Aan Marisa Mol, opgegroeid op de Achtste van de Overwaard en in opleiding bij het Gilde. Aan Erik de Vries, de zoon van Jaap, die vorig jaar zijn diploma heeft gehaald. Aan mijn eigen dochter Marijn Noorlander. Aan de kleintjes van de familie De Graaf. Wie weet wat zij ons nog gaan brengen. Misschien dat het mijn tijd wel zal duren. Maar daar gaan rentmeesterschap en erfgoed niet over. Dat gaat over de volgende generatie en over allen die na ons komen.

Met dank aan Jaap de Vries voor het achterhalen van de juiste jaartallen.

Maak je eigen molen-fietsroute

DOOR: PAUL BREIJS

Voor de aanloop op je molen is het gunstig als je bent opgenomen in een fietsroute. Zo zijn er gebieden met veel molens die zich daar perfect voor lenen zoals de Zaanstreek, de Alblasserwaard met de Kinderdijk of Schiedam (ook geschikt als wandelroute).

Wat te doen als je midden in de polder staat of aan de rand van Rotterdam en jouw molen is nog niet in een route opgenomen? Dan verzin je jouw eigen route! Kijk welke molens in de buurt staan en of het aantrekkelijk is om van molen naar molen te fietsen. Kijk dan ook of er meer te doen is voor de mede-fietsers. Het komt namelijk zelden voor dat het hele gezelschap even gek is van molens.

sites die fietsroutes met knooppunten hebben: fietsknoop.nl, molens.nl, route.nl, fietsnetwerk.nl, anwb.nl. Vaak hebben die financiële bijbedoelingen: je moet lid zijn of een app aanschaffen, door advertenties klikken of er zijn café en restaurants tegen betaling in de route opgenomen. Ik kwam na onderzoek terecht bij fietsknoop.nl (met 70.000 routes) met een app met dezelfde naam. Ook kan je

Zicht op Overschie

Voldoende molens

Ik woon in Rotterdam en ik ben molenaar op twee lokale molens. Rotterdam is door de tijd heen niet zo zorgvuldig omgegaan met molens. In de drift om uit te breiden en te moderniseren zijn veel molens verdwenen. Als we aan de noordkant van Rotterdam kijken, zien we van de bijna 200 molens in dit gebied nog maar 6 werkende molens. Het zijn drie korenmolens, twee snuifmolens en een poldermolen. Er is genoeg afwisseling in molens, maar hoe kom je tot een route?

Fietsknooppunten

Ik heb gekozen voor fietsknooppunten. Veelal lopen deze over de wat rustige wegen of fietspaden en vermijden ze waar mogelijk ongezellige industrieterreinen. Er zijn veel web-

hier eenvoudig je route onderbrengen met een korte inleiding. Zoek je via fietsknoop.nl op 'molens' dan krijg je al meer dan 300 routes. Samen met de app kan je verder ook bijna niet fout rijden, omdat je bij twijfel je eigen locatie binnen de route kunt opvragen.

Korte beschrijving

Alle molens staan op 10 kilometer van elkaar, maar dan heb je nog geen rondje. Je kan dan kiezen voor dezelfde weg terug of door de stad met haar drukte, architectuur en cultuur. Ik woon mijn hele leven al in Rotterdam en zag al snel de aantrekkelijke kanten van een route door de stad. Buiten veel gelegenheden voor 'koek-en-sopie' kom je langs enkele aantrekkelijke punten: je maakt over vrij rustige wegen de volledige skyline mee.

Korenmolen De Speelman

De route start voor het gemak bij de enige plek van de fietsroute waar je de auto nog vrij kunt parkeren. We starten langs de groene bovenrand tussen de kern van Rotterdam en het vliegveld Zestienhoven. Dan komen we al snel langs korenmolen De Speelman. Daarna volg je de groene bovenrand en rij je door het dorpse Overschie. De weg gaat daar over vroegere trek- of jaagpaden langs de Schie en je komt uit in het historische Delfshaven. Op de kop van de haven staat hier een hoge, ronde stenen stellingkorenmolen: De Distilleerketel. Dan volgt een stuk langs de havens en de Nieuwe Maas waar je de Rotterdamse skyline volledig meekrijgt. Ook hier zijn diverse mogelijkheden voor uitstapjes zoals: het Wereldmuseum, de Spido-rondvaart of het Witte Huis aan de Oude Haven. Dan vervolgen we de weg door Kralingen met het Arboretumpark (de moeite van het bezoeken waard), de statige Hoflaan en de Kralingse Plas met twee snuifmolens: De Ster en De Lelie. Je eindigt de route weer aan het de groene noordrand met het Kralingse Bos, langs Terbregge en op het pad tussen de Rotte en de Bergse Voorplas ook twee molens: korenmolen De Vierwinden en poldermolen De Prinsenmolen.

Zicht op Erasmusbrug en de Kop van Zuid

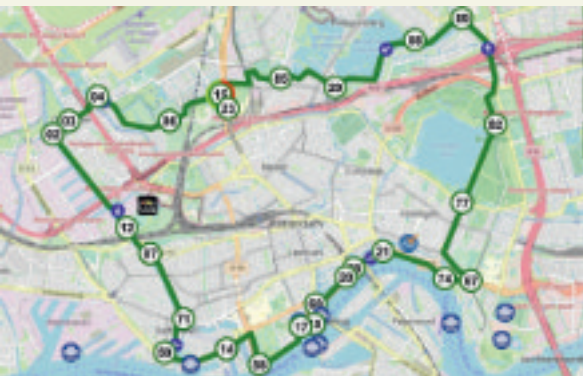
Hoe nu verder

De route is bedacht en dankzij de fietsknooppunten is die te beschrijven met een aantal cijfers (de knooppunten). Dankzij de bekende bordjes is de route eenvoudig te volgen. Wat nu rest is de route zoveel mogelijk bekendheid te geven.

Ik heb voor mijn Rotterdamse molenfietsroute de volgende stappen genomen:

- 1 Verzinnen van een aantrekkelijke naam en een korte beschrijving: De zes molens op Noord (Rotterdam).
- 2 Registreren van de route. Via de QRcode-1 hiernaast kom je direct op de route.
- 3 Beschrijven van de route met foto's. Dit is de basis voor een folder of als beschrijving op de website van de verschillende betrokken molens. Via de QRcode-2 kom je direct op het download-adres van de folder.
- 4 Reclame maken voor de fietsroute bij alle molens van de route.
- 5 Informeren van je eigen netwerken (familie, kennissen en vrienden).
- 6 Informeren van de lokale VVV, hier kom je verder met wat drukwerk.
- 7 Regelmatige een ingezonden artikel sturen naar gratis huis-aan-huis-bladen en dergelijke.
- 8 Zo nu en dan plaatsen van korte stukjes op sociale media zoals: Facebook, Instagram en/of Twitter.

Zo en nu maar hopen op mooi fietsweer en wat meer aanloop.

WORD MOLENAAR

DOOR: BAS DE DEUGD

Voor deze Gildebrief ben ik afgereisd naar korenmolen Korenlust in Stellendam, op bezoek bij Tim Grootenboer. Tim is 21 jaar en geslaagd molenaar sinds september 2021.

Enkele huizen vanaf deze molen is Tim geboren en volgens zijn ouders was "molen" zijn eerste woord. Molen is ook het woord waar een groot gedeelte van zijn leven om draait. Zo had hij ooit een speelmolen waarmee hij de bonen voor zijn moeder kon snijden. Rond zijn elfde kwam hij terecht bij Ko Campfens op de Korenaar in Stad aan 't Haringvliet. Rond zijn veertiende was dat bij Wim Ziekman op Korenlust in Stellendam. Op zijn zestiende begon hij met de opleiding bij Jan Eland in Zonnemaire.

Tim heeft op dit moment naar eigen zeggen een kruiwagen vol met sleutels van de molens waar hij mee kan malen. Dit malen doet hij dan ook met veel plezier en inzet. Zijn grote wens is malen op een 'eigen' molen. Hij wil graag invulling geven aan het ambacht door het liefst beroepsmatig te gaan malen. Dus als er iemand nog een molenaar zoekt, dan is dit de kans.

Halverwege de koffie kwam molenaar Wim Ziekman ook nog even langs. In het gesprek met Wim kwamen we op het onderwerp 'molenaars en meerdere molens' terecht en over de eisen die een moleneigenaar stelt aan de molenaar, over diplomering en maaluren op de molen. Al pratend blijkt het toch een complexer geheel dan gedacht.

Molen Korenlust is opgebouwd met onderdelen van een eerdere molen op deze

plaats. Verschillende onderdelen van de standaardkast zijn nog te herkennen in de zolderbalken. Het luiwerk in deze molen is bijzonder: het is een kammen-op-staven-luiwerk.

Korenlust is een mooie molen en de ontvangst door Tim was hartelijk en gezellig: een bezoek meer dan waard.

©2022 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevensverwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Geef een eigen draai aan de molen!

Word molenaar!